

**Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno**

Domácí násilí páchané na ženách

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE



**Vedoucí bakalářské práce :
Doc. PhDr. Jaroslav Nevoránek, CSc.**

**Vypracoval :
Aleš Kocourek**

Brno 2006

P r o h l á š e n í

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Domácí násilí páchané na ženách“ zpracoval samostatně a použil jsem jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 28. dubna 2006

.....

Aleš Kocourek

P o d ě k o v á n í

Děkuji panu doc. PhDr. Jaroslavu Nevoránkovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Lence Kocourkové za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

.....
Aleš Kocourek

OBSAH

Úvod	1
1. Domácí násilí – vystižení základních pojmů, žena jako typická oběť	3
1.1 Původy a příčiny samotného násilí	3
1.2 Odborné definice domácího násilí	4
1.3 Násilník	5
1.4 Oběť	6
1.5 Žena jako oběť	7
Dílčí závěr	8
2. Vývoj domácího násilí od historie po současnost u nás a ve světě	9
2.1 Vystižení a vývoj domácího násilí v historii	9
2.2 Vývoj domácího násilí spojený s vývojem moderní společnosti	10
2.3 Domácí násilí v současném světě, postoje společnosti a způsoby boje proti němu	11
2.4 Domácí násilí v České republice v návaznosti na světovou situaci	16
Dílčí závěr	22
3. Domácí násilí a právo	23
3.1 Zákonné normy postihující danou problematiku	23
3.2 Nové a připravované zákonné normy – jejich vývoj, obhajoba a kritika	25
3.3 Možnosti policie a její postupy	29
3.4 Příklady z praxe v návaznosti na nové zákonné normy a jejich praktický význam	31
Dílčí závěr	40
4. Vlastní řešení a jeho obhajoba, význam státu a práva	41
4.1 Komplexní právní změny jako jediná cesta k dosažení skutečného řešení	41
4.2 Vlastní modelový zásah do práva – vysvětlení významu a bariéry	45
4.3 Obhajoba modelových opatření – zasazení do konkrétních situací a jejich řešení s odůvodněním jednoduchosti a účinnosti skutečné pomoci oběti	49
Závěr	52
Resumé (CZ)	53
Anotace (CZ + A)	54
Seznam použité literatury a prameny	55
Seznam příloh	57

Úvod

V posledním období se celosvětově setkáváme s novým a stále více užívaným pojmem „domácí násilí“. Tento pojem je sice vesměs každému znám, ale ne každému je známo jaké konkrétní jednání vystihuje. Samotné násilí poukazuje k odlišnosti povahy chování člověka, které se dá označit jako agresivní, v sociálně psychologickém pojetí jako útočné jednání vůči jiné osobě, zejména ve fyzické podobě. Agrese je vrozená, avšak konkrétní způsoby agresivního chování si člověk osvojuje v průběhu života. Násilí má různou tvářnost, jeho podoby se v průběhu historie a v jednotlivých kulturách odlišují, stejně jako je odlišná míra tolerance násilí v jednotlivých společnostech. Ve spojení se slovem „domácí“ pak domácí násilí představuje to co se děje v uzavřeném okruhu určitých osob, které spolu sdílejí společný byt nebo dům.

Pojem „domácí násilí“ je užíván relativně krátce, avšak tímto pojmem definované jednání patří v různých společnostech k životu lidí, kteří žijí v blízkých vztazích, patrně od nepaměti a v historii byly tyto projevy v souladu s kulturními a společenskými normami. Studie ukazují, že násilí se vyskytuje ve všech společenských vrstvách, začíná být řešeno na úrovni mediální, legislativní, rodinných vztahů i na úrovni jednotlivců.

Ve světě je stále rozšířená tendence přehlížet a bagatelizovat problém domácího násilí, zejména fyzického násilí mužů na ženách. V laické veřejnosti a někdy i v odborné praxi je běžný jednak postoj ke zlehčování problému a jednak tendence k obviňování žen. Soudí se, že domácí násilí na ženách je jev, který se vyskytuje pouze v sociálně problematických rodinách a že žena, kterou muž bije, má na násilí podíl například tím, že muže provokuje. Tyto společenské postoje jednak neumožňují vidět násilí na ženách a v rodině jako společenský problém a jednak stěžují ženám řešení vlastní situace. Ženy se setkávají s nedůvěrou i v rámci širší rodiny a také při snaze o řešení problému legální cestou. V posledních letech jsou však tyto tendence silně potlačovány a zejména zásluhou různých občanských skupin začalo být na tento problém upozorňováno.

O domácím násilí se v poslední době hodně mluví a postupně se tak otevírá tabu uzavřeného okruhu osob. S postupem toho se navenek dostávají informace, vytvářejí se statistiky, jsou prezentovány jednotlivé příběhy a ukazuje se, že se jedná o vážný celospolečenský problém. Svoboda a informovanost v dnešním moderním světě také ukazuje, že domácí násilí je společností odsuzováno a označováno je tak jako sociálně patologický jev.

Je tedy na společnosti samotné, aby si našla prostředky k odstranění tohoto jevu, neboť společnost tvoří jednotlivci v různých společenských skupinách a podskupinách a společnost jako celek nese odpovědnost za to co se uvnitř ní děje. Společnost jako celek také prezentuje určité morální názory a představy, které přenáší na jednotlivce a uplatňuje prostředky k dosažení udržení souladu v celé společnosti. Takovým základním prostředkem ve společnosti je právo, neboť společnost může sice odsuzovat, ale prostřednictvím práva může zakázat, nařídít, dovolit, donutit a potrestat, čímž tak proti jednotlivcům působí preventivně i represivně.

V mé práci se zabývám vymezením sociálního i biologického smyslu tohoto jevu, vymezením společenské nebezpečnosti, stejně jako prostředky pro řešení tohoto jevu. Obsahem mé práce je hledání samotného vzniku tohoto jevu hned od prvopočátku ve všech souvislostech, jeho vystižení a definování. Přes historický vývoj a postoje společnosti přecházím k aktuálnímu současnému stavu ve světě a u nás. Tento stav důkladně analyzuji a zabývám se zejména jeho řešením, přičemž jediné řešení vidím v právu, které musí být dokonalé jak ve svém znění tak v zajištění jeho uplatňování a toto mé tvrzení náležitě odůvodňuji a obhajuji, což páteří celé mé práce.

Pro svoji práci jsem využil odborné publikace, tiskové zprávy, sledoval jsem aktuální vývoj této problematiky, její současné a plánované řešení. Skutečnosti uváděné v mé práci s odkazem na tyto zdroje, však nejsou pouhým přepisem citátů jednotlivých autorů, ale jedná se o jejich vzájemné porovnávání a vyhodnocení. Opírám se zejména o shodné názory a studie příslušných odborníků, důvěryhodné statistiky, tedy o skutečnou realitu. Hlavní část mé práce však opírám o své vlastní znalosti a profesní zkušenosti policisty, neboť se tomuto jednání ve vztahu k trestné činnosti věnuji a podávám tak praktické zkušenosti. Z tohoto pohledu prezentuji i mé vlastní názory a nabízím vlastní řešení. V mé práci tak jde o souhrn všech okolností tvořících, provázejících a odstraňujících tento sociálně patologický jev.

1. Domácí násilí – vystižení základních pojmů, žena jako typická oběť

1.1 Původy a příčiny samotného násilí

Samotné násilí poukazuje k odlišnosti povahy chování člověka, které se dá označit jako agresivní, v sociálně psychologickém pojetí jako útočné jednání vůči jiné osobě, zejména ve fyzické podobě. Agrese je vrozená, avšak konkrétní způsoby agresivního chování si člověk osvojuje v průběhu života. Násilí má různou tvářnost, jeho podoby se v průběhu historie a v jednotlivých kulturách odlišují, stejně jako je odlišná míra tolerance násilí v jednotlivých společnostech.

Zajímavé jsou studie týkající se duševního stavu násilníka, rizikových faktorů, příčin a dalších vlivů způsobujících násilí. Jako rizikové faktory je označována skutečnost, že jak u agresora, tak u oběti obvykle již dříve docházelo k násilí v rodině nebo v okolí. Z dětí týraných žen či mužů se s největší pravděpodobností stanou v dospělosti násilníci nebo si najdou partnera s násilnickou povahou. Mezi viníky bývají zmiňovány sdělovací prostředky, laxnost zákonů nebo škola, stejně jako příklady z agresivního chování rodičů nebo sourozenců. Násilím se začala zabývat i genetika, kdy výzkum dvojčat a adoptovaných dětí dokázal pravděpodobnost existence určitého dědičného komponentu násilí. Výzkumy dokázaly, že nejagresivnější zvířata, včetně „lidí“, mají nižší hladinu serotoninu v mozkomíšním moku a do procesu agrese zasahují i další neurotransmitery. Předcházení násilí a jeho léčení například implantováním elektronických stimulátorů do mozkové oblasti je však zatím mnoho odborníky řazeno do oblasti sci-fi.

Příčiny násilí jsou tedy velmi různorodé. Mohou za ním stát rodinné poměry, škola a učitelé, politika, sdělovací prostředky, historicko-politické souvislosti a řada dalších faktorů. Násilí není zatím považováno za nemoc, a proto jej nelze jako nemoc léčit. Bezpochyby však existují nástroje, jak zmírnit jeho projevy. V zásadě se však ukazuje, že navzdory vědeckému pokroku v člověku agresivita přetrvává, ba dokonce roste.

1.2 Odborné definice domácího násilí

Slovo domácnost překrývá celek, který ji zpravidla tvoří, čímž rodina. V tomto směru je určitá míra násilí - omezování a donucování fyzickými a psychologickými prostředky součástí života zdravých rodin, především při výchově dětí. Komplikované je tak rozlišit samotnou tuto míru, přiměřenost a nepřiměřenost chování, které pak lze označit pojmem domácí násilí.

Domácí násilí představuje mnoho podob, mnoho definic. V poslední době je ve většině odborných a vědeckých studiích obecně vymezeno jako : *“Chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého. Prostřednictvím užití moci, kterou tento strach poskytuje, kontroluje násilný partner chování druhého. Nabývat může formy fyzického, sexuálního a psychologického násilí, donucené sociální izolace a ekonomické deprivace.”*¹ Ve svém pojetí „domácí“ tak představuje to co se děje v uzavřeném okruhu určitých osob, které spolu sdílejí společný byt nebo dům.

K nejvýraznějším formám domácího násilí patří :

- a) Fyzické násilí e.g. bití, facky, kopance, škrcení, rány pěstí či jiné fyzické útoky.
- b) Psychické násilí e.g. nadávky, obviňování, pokořování a ponižování, zesměšňování ve společnosti, vyhrožování fyzickým násilím, zastrašování, odepírání spánku či potravy, vydírání sebevraždou.
- c) Sexuální zneužívání e.g. znásilnění, donucení k sexu či odmítaným sexuálním praktikám, násilím a výhrůzkami.
- d) Sociální izolace e.g. bránění v návštěvách rodiny či přátel, sledování telefonátů, pronásledování, nečekané „kontrolní“ návštěvy či telefonáty.
- e) Ekonomická kontrola e.g. omezování přístupu k penězům, neposkytování peněz na provoz domácnosti, zákazy chození do práce.

Tyto formy se mohou a zpravidla se také překrývají. Co je však výrazným specifickým, tak jak dokazují průzkumy a studie, prakticky bez výjimek, je to, že násilník je většinou jeden, přičemž obětí může být více. Oběťmi jsou zejména partneři, mohou to být také děti, rodiče a jiné osoby, které nemusí trpět pouze samotným útokem násilníka, ale jen pouhým sledováním tohoto jednání.

1 – Ruhl D., 1996.

1.3 Násilník

Dle výzkumů typickým agresorem bývá muž, který mnohdy mívá dvojí tvář : navenek milující manžel, pozorný společník a skvělý taťka se doma mění v násilníka. Světové studie ukazují, že muži ve vyšších funkcích stojí za dvojnásobně větším počtem případů bití než fyzicky pracující, ukazují také, že jen za třetinou případů bití je v pozadí alkohol. Americké výzkumy sexuálního násilí dokazují, že mužská agrese má kořeny v tradiční kultuře vztahů mezi muži a ženami a některý druh násilí je běžnou součástí většiny sexuálních vztahů. Dle sociologů se situace v Česku od USA příliš neliší, pachatel domácího násilí obvykle není psychopat, snaží se udržet svou moc nad manželkou a používá k tomu zcela racionálně všechny dostupné strategie.

Odborníkům se podařilo sestavit přehled několika rizikových faktorů . Jedním z nich je skutečnost, že u násilníků obvykle již docházelo dříve k násilí v rodině nebo okolí, byli v dětství často sami tělesně trestáni nebo byli svědky partnerského násilí. Pokud je strach nástrojem, který násilník používá k ovládnutí své oběti, pak zjištění, že žena opouští místo, kde on vládne, jen zvýší jeho agresivní chování. K růstu počtu násilných činů dochází zejména po odluce.

Násilí mezi partnery má vždy rovinu interakční, tedy rovinu bezprostřední výměny chování, včetně verbálního chování. Rovina partnerské interakce bývá užívána jako argument zdůvodňující násilné chování muže. Muži například uvádějí, že je žena svým chováním záměrně provokuje. Násilnému chování muže vždy přechází určité chování ženy, které muž může hodnotit jako provokující a cítit se jím být zraňován. Takovým provokujícím chováním mohou být ženiny nadávky, výsměch, ale také „neposlušnost“, odmítnutí pohlavního styku nebo předložený pokrm. Řetězec chování partnerů tak bývá zaměňován za příčinný sled. Tato argumentace přehlíží zodpovědnost muže za použití fyzického násilí, vede k obviňování napadené ženy a je tedy morálně problematická.

Motivaci násilníků vysvětlují psychologové dvěma způsoby. Podle prvního způsobu jde hlavně o krizi partnerského vztahu, která se dá v praxi překonat. Násilníky bývají impulsivní muži, kteří snadno přecházejí od emocí ke konkrétním činům. Podle druhého způsobu je příčina pouze v osobnosti násilníka, který je agresivní bez ohledu na to, jak se jeho oběť chová.²

2 – Petr Holub, *Domácí násilí nikdy neskončí samo od sebe*. Hospodářské noviny, 2003, č. 138, s. 3.

1.4 Oběť

Domácím násilím jsou postiženy všechny kategorie osob bez ohledu na jejich vzdělání, věk či schopnost uplatnění na trhu práce. Prozatím žádný výzkum nezjistil přímou souvislost mezi úrovní příjmů, sociálním zařazením a počtem obětí. Neexistuje žádný sociologický, psychologický, lékařský nebo ekonomický profil oběti domácího násilí.

Přestože nejčastěji jsou oběti zjišťovány v manželském vztahu, nejzranitelnější oběti jsou děti. Vedle fyzického týrání může být dítě poškozováno i psychickým týráním, sexuálním zneužíváním, zanedbáváním péče či citovou deprivací. Dítě, které se stane obětí špatného zacházení, je často nejmladší v rodině, které je rodiči viděno jako nějak zvláštní, s určitým typem fyzického nebo mentálního postižení, dítě dráždivé, nebo dítě s odlišným temperamentem než mají rodiče. Dítě může být psychicky týráno i tehdy, když agrese není cílena přímo k němu, ale projevuje se mezi rodiči navzájem. Následky utrpených traumat se mohou ve vývoji dítěte projevovat různým způsobem. Reakce dítěte je spolu-podmiňována věkem, fází vývoje, předchozími zkušenostmi, jeho adaptačními a obrannými mechanismy, které ke zvládnutí psychického traumatu používá. Emoční prožitek dítěte je spojen s pocity bezmoci, ztráty opory a ochrany, s pocity studu a ponížení, se zoufalstvím a úzkostí. Takové trauma s postupem času nezmizí a neoslabuje se. Transgenerační přenos dětské zkušenosti týrání, zneužívání nebo zanedbávání se může projevit zejména v dospělosti ve vlastní rodičovské roli. Známé je, že lidé, s nimiž bylo v dětství špatně zacházeno, opakují totéž ve vztahu se svými dětmi, stejně jako rodiče, kteří byli jako děti týráni a kteří se stávají oběťmi týrání vlastními dětmi.

Oběťmi se můžou stát i sami rodiče, kteří mohou být týráni ze strany vlastních dětí. Zkušenost, která byla potvrzena v celospolečenském měřítku říká, že i fyzicky zdatnější a mocnější může být bezmocný vůči moci slabšího, což platí v rodinných vztazích dvojnásob. Ohroženy jsou zejména dysfunkční rodiny, rodiny neúplné, pouze s jedním rodičem. Dítě, které zůstává samo s matkou, může převzít roli pseudopartnera a proměnit se v tyrana, kdy rozhoduje o veškerém dění v rodině. Ohroženi jsou rovněž málo autoritativní otcové a dominantní matky v souvislosti s citovou subdeprivací dětí. Mezi oběti však lze zařadit i kategorii seniorů, a to jak ve vztahu dětí k rodičům, tak i ze strany partnerů navzájem, kdy asymetrické změny pouze u jednoho z partnerů mohou být pro zdravé členy rodiny nesrozumitelné, někdy mohou přinášet u zdravého partnera pocit absolutní moci nad bezmocným partnerem, může docházet k šikanování a k používání násilí.

1.5 Žena jako oběť

Rozdělení rolí mezi obě pohlaví je jednoznačné. Podle statistik poradenských center se počet ženských obětí domácího násilí pohybuje kolem 98 procent. Zajímavé jsou rovněž údaje o dosaženém stupni vzdělání týraných žen. V průzkumu Bílého kruhu bezpečí dosáhlo přes 50 procent týraných žen alespoň středoškolského vzdělání. Tyto průzkumy tedy dokazují, že domácím násilím nejsou zdaleka postihovány pouze ženy, kterým chybí vzdělání, rozhled a schopnosti kvalifikovaně se uplatnit ve světě práce. Toto zjištění také potvrzuje předpoklad, že neexistuje typická oběť domácího násilí a že je nesmírně těžké se jevům domácího násilí bránit pouze privátně bez oficiální podpory od státních a nestátních institucí. Dokonce i když je oběť pracovně a společensky zdatná, může být bezbranná vůči domácímu násilí.

Tento jev má zřejmě civilizační a historický kontext, který vycházel ze svrchované pozice otce vůči dětem a ženám v rodině. Trestání „neposlušných“ žen bylo po staletí tolerováno a poslušnost ženy muži byla formulována biblí a patřila k historicky společenskému uspořádání. Partnerské násilí bylo kromě extrémních případů považováno za soukromou věc a zároveň za ojedinělý a okrajový problém. Až feministické hnutí v šedesátých a sedmdesátých letech v západní Evropě a v USA porušilo společenskou toleranci k temným stránkám lidské intimity a násilí mužů vůči ženám bylo pojmenováno jako společenský problém.

Násilí mužů na ženách je podle různých národních statistik častým jevem. Žena si ovšem nevybírá násilného muže, na počátku vztahu muž obvykle zdůvodňuje potřebu kontrolovat ženu láskou, chce s ženou být stále, musí vědět kde byla, protože ji miluje, později připojuje zastrašování a ponižování ženy. Fyzické násilí bývá spojeno s omezováním sociálních možností ženy, jejích kontaktů s vnějším světem, s omezováním ekonomických možností vlastního výdělků a vynucováním sexuálního styku. Důvodem proč bývá domácí násilí na ženách zkoumáno samostatně, je kromě vyšší četnosti také větší závažnost důsledků násilí pro ženy.

Ženy v situaci dlouhodobého násilí ztrácejí sebevědomí a zároveň u nich narůstá strach a zmatek. Pokud nemá žena dost podpory v okolí, může vést ponižování k tomu, že přijímá negativní informace o sobě, a to i v případech, kdy se neúspěšně snaží získat pomoc. Ženy uvádějí jako důvod, proč zůstávají v manželství, strach nejen o sebe a o děti, ale také o své muže. Dalšími příznaky u žen je stud, zhoršení celkového zdravotního stavu, zvyšuje se riziko sebevražedného chování.

Dílčí závěr

Domácí násilí obsahuje několik hlavních pojmů jejichž zejména teoretické vysvětlení je významné ve vztahu k celému obsahu práce. Toto bylo také cílem první kapitoly, tedy zejména objasnění toho co vůbec představuje pojem „domácí násilí“ , jaké znaky vykazuje a jaké subjekty představuje. „Domácí násilí“ se samo o sobě skládá ze dvou slov. Na jedné straně slovo „domácí“ představuje domácnost, uzavřené prostředí, které se vyznačuje soukromím a stejně tak uzavřeným okruhem osob, které toto prostředí společně sdílejí. Na druhé straně poté slovo „násilí“ pouze k tomuto doplňuje to, že se zde nějaké agresivní útočné jednání, a to pouze v rámci tohoto okruhu osob.

Toto jednání splňující výše uvedené podmínky má pak své subjekty. Na jedné straně násilníka a na druhé straně oběť, tedy osobu proti které násilník své násilné jednání směřuje a které způsobuje určitou újmu. Veškeré průzkumy a statistiky bez výjimek dokazují jedno výrazné specifikum v tomto vztahu, a to, že násilníka představuje jedna osoba, kdežto obětí může být více. Mezi oběti lze zahrnout i nepřímé subjekty tohoto vztahu, tedy osoby proti kterým sice není útok agresora přímo směřován, avšak újmu jim působí samotná přítomnost tomuto jednání. V tomto smyslu pak do této skupiny osob patří ty nejvíce nejzranitelnější, a to děti.

Pod samotné domácí násilí se pak zařazuje celá škála násilného jednání. Přestože pro projevy tohoto jednání existují různé výklady v podstatě všechny udávají různé formy nejen fyzického násilí, ale také psychického násilí, sexuálního zneužívání, sociální izolace a ekonomického omezování. Domácí násilí takto vystižené může představovat řadu podob, přičemž toto přiřazení pod pojem „domácí násilí“ je velmi obecné a svým způsobem nevýznamné, neboť významná je poté až ta hranice, kde toto jednání už představuje skutečnou újmu a vyžaduje právní ochranu. Toto je však obsahem dalších kapitol pro které bylo nezbytné úvodní objasnění těchto pojmů.

Vzhledem k tomu, že statisticky jak v současnosti, tak v historii, rovněž jako u nás, tak v celém světě, tvoří drtivou většinu obětí domácího násilí ženy, hovoříme většinou v souvislosti s domácím násilím o „domácím násilím páchaném na ženách“, což je také tématem mé práce.

2. Vývoj domácího násilí od historie po současnost u nás a ve světě

2.1 Vystižení a vývoj domácího násilí v historii

Domácího násilí patří v různých společnostech k životu lidí, kteří žijí v blízkých vztazích, patrně od nepaměti a v historii byly tyto projevy v souladu s kulturními a společenskými normami. U většiny starověkých kultur představovala rodičovská praxe odkládání nebo zabíjení nadbytečných dětí možný způsob omezování počtu dětí. Ještě ve středověku byly nežádoucí děti opuštěny a ponechány svému osudu. Děti, ale také ženy a služebnictvo, byly v řadě kultur po staletí považovány za majetek otce rodiny, který měl právo používat všechny druhy trestů.

Ve středověku bylo postavení ženy v naší společnosti vůči muži vtěleno do církevního a také občanského práva. Manžel přebíral sňatkem z poručnictví otce ženu včetně práva působit na její další výchovu, k čemuž patřily i fyzické tresty. Dobové záznamy ukazují, že ženy s metodami uplatňování práva svých mužů občas nesouhlasily a dovolávaly se spravedlnosti u soudu. Problém a řešení výrazného partnerského konfliktu ilustruje případ podle Archivu metropolitní kapituly u sv. Víta (kodex VI/11) :

„V roce 1482 žádala o rozvod před soudem pražského administrátora Dorota z Miličina, která žalovala svého muže kramáře Vacka pro ublížení na těle, způsobené ranou sekyry do hlavy a žádala také rozvod. Muž doznal, že ženu uhodil sekyrou do hlavy a také ji asi třikrát bil, přičemž jednou proto, že mu nadávala. Prohlásil však, že nežádá rozvod, s ženou chce nadále být věrně a právě. Církevní soud rozhodl pro zachování manželství, sice připomněl, že muž nemá bít ženu železnými nástroji, ale dodává, že ji pro její špatnost může být prutem či holí, důtkami nebo tahat za vlasy.“³

Přestože důkazy potvrzují velkou míru tolerance domácího násilí v minulosti, nelze jednoznačně konstatovat, že v minulosti nebylo odsuzováno. Konstatovat lze spíše to, že bylo tolerováno a přehlíženo, neboť již Aristoteles zdůvodnil manželskou a otcovskou autoritu přirozenou nerovností mezi lidmi, rovněž jako Kristovo poselství jasně mluvilo o rovnosti manželů a rovných povinnostech vůči dětem. Na druhou stranu se však často argumentovalo textem Písma, kde se hovoří o tom, že muž je hlavou ženy, jako je Kristus hlavou církve.

3 - GJURIČOVÁ Š., KOCOURKOVÁ J., KOUTEK J. *Podoby násilí v rodině.*, 2000, s. 75

2.2 Vývoj domácího násilí spojený s vývojem moderní společnosti

Prakticky až do šedesátých let dvacátého století svět věřil, že surové bití a týrání jsou řídké a extrémní jevy, které se vyskytují pouze ve zjevně problematických rodinách. Teprve v posledních letech násilí v rámci rodin postupně ztrácí význam rodinného tajemství, které je třeba izolovat. Studie ukazují, že násilí se vyskytuje ve všech společenských vrstvách, začíná být řešeno na úrovni mediální, legislativní, rodinných vztahů i na úrovni jednotlivců.

V současném světě však stále přetrvává velký vliv náboženství v této oblasti, který je v mnoha státech součástí právního řádu. Zejména pozice islámu je k postavení ženy vůči muži velmi jasná. Korán mužům nařizuje bít své ženy, pokud vytrvávají ve své neposlušnosti k požadavkům a příkazům svých manželů. Jde o brutální způsob, jak ženu podřídit příkazům muže, a jak vidíme v Saudské Arábii, otevírá dveře k tomu, aby byly ženy takřka odlidštěny. Trváním na tom, že ženy nejsou schopné se ovládat, tak staví muže do pozice jejich správců, a tím, že nařizuje jejich bití, staví islám ženy do pozice druhořadých lidí. Jako vydržovaná ceněná zvířata jsou ženy lidmi, se kterými se má zacházet laskavě, ale které mají být tvrdě disciplinovány, pokud vykročí z řady. Neexistuje způsob, jakým lze ospravedlnit toto degradující, institucionalizované, fyzické a psychologické zneužívání žen povolené a nařízené islámem.

Toto dokazuje související verš Koránu :

„Muži jsou ochránci a vydržovatelé žen, protože Aláh dal jedněm více (síly) než druhým, a protože je vydržují ze svých prostředků. Poctivé ženy jsou proto oddaně poslušné, a střeží v (manželově) nepřítomnosti to, co jim Aláh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti a špatného chování se obáváte, napomeňte je (zaprvé), (poté) s nimi nesdílejte postel, (a nakonec) bijte (klepněte) je (lehce); pokud se ale vrátí k poslušnosti, nevyhledávejte proti nim prostředky (obtěžování). Neboť Aláh je Nejvyšší, veliký (nad vámi I všemi).“⁴

Vliv islámu je bezpochyby velmi silný, stejně jako populace, kterou ať již přesvědčením či nuceným respektováním pravidel víry zasahuje. Společnost celosvětově je tak teprve na začátku dlouhodobého a nesnadného procesu odstraňování projevů násilí v rodinách.

4 - Zdroj : <http://info.pravdaoislamu.cz/index.php/2006/02/24/bit-i-zen-v-islam/>.

2.3 Domácí násilí v současném světě, postoje společnosti a způsoby boje proti němu

Tendence přehlížet a bagatelizovat problém domácího násilí, zejména fyzického násilí mužů na ženách v rodině je stále ve světě rozšířená. V laické veřejnosti a někdy i v odborné praxi je běžný jednak postoj zlehčování problému, jednak tendence k obviňování žen. Soudí se, že je domácí násilí na ženách jev, který se vyskytuje pouze v sociálně problematických rodinách a že žena, kterou muž bije, má na násilí podíl například tím, že muže provokuje. Tyto společenské postoje jednak neumožňují vidět násilí na ženách a v rodině jako společenský problém, jednak ztěžují ženám řešení vlastní situace. Ženy se setkávají s nedůvěrou i v rámci širší rodiny a také při snaze o řešení problému legální cestou. V posledních letech však jsou tyto tendence silně potlačovány, zejména zásluhou různých občanských skupin začalo být na tento problém upozorňováno.

Samotným bojem proti domácímu jsou prováděné celosvětové výzkumy, které se dostávají do tisku, občanské a státní organizace poskytují v této oblasti pomoc a rovněž reaguje stát jako takový legislativními změnami a dalšími prostředky státní moci. Ve světě je však stále vidět rozdílnost v boji proti domácímu násilí, která viditelně souvisí s rozdílnou vyspělostí jednotlivých států :

Velká Británie

Ve Velké Británii podniká vláda proti násilí v rodinách razantní kroky. Tato rovněž šíří letáky ohledně domácího násilí. V letáku se praví mimo jiné⁵ :

„Mnoho druhů domácího násilí je trestným činem a policie bere veškeré formy domácího násilí velmi vážně. Většina poboček britské policie má speciálně kvalifikované, zkušené pracovníky, kteří vás vyslechnou a budou s vámi hovořit v nepřítomnosti vašeho partnera. Ženy mohou požádat o to, aby je vyslechla policistka. Policie může, pokud si to přejete, zařídit lékařskou pomoc, dopravu a bezpečné místo, kam se můžete uchýlit. První prioritou policie je vaše bezpečí a bezpečí vašich dětí.

Ať už policie zahájí trestní stíhání proti násilné osobě anebo ne, máte v každém případě právo využít občanského práva k vlastní ochraně, abyste mohli žít v bezpečí. Podle Zákona o rodinném právu (Family Law Act) má mnoho lidí, kteří jsou obětí domácího násilí, právo

zažádat o soudní příkaz proti násilníkům. Například máte možnost zažádat o soudní příkaz proti osobě, s níž žijete anebo s níž jste žil(a) (bez ohledu na to, zda jste s ní v manželském vztahu), proti osobě, se kterou jste se rozhodl(a) uzavřít sňatek anebo proti osobě, s níž sdílíte rodičovskou odpovědnost za výchovu dítěte.

Tyto soudní příkazy jsou schopny zamezit násilnému chování anebo v některých případech zabránit násilníkovi v přístupu do vašeho domu či bytu. Soudy mohou opatřit trestní příkaz pravomocí danou osobu zatknout, takže v případě, že není trestní příkaz respektován, násilníka odvede policie k soudu.

U S A

Dne 20. dubna 2004 přijala pozvání do studia ČT soudkyně z USA paní Susan Block, specialista na problematiku řešení domácího násilí, která popsala řešení domácího násilí v USA :

„Pokud je policii učiněno oznámení, většinou ženou, že ji muž týrá, pak policie může tohoto muže zatknout. Navíc může policie požádat, aby soud vydal takzvaný občanskoprávní příkaz k ochraně. Útočník může být takto vykázán z bytu nebo domu okamžitě na základě soudního příkazu. Soud musí shledat ovšem, že oběti hrozí okamžité nebezpečí násilí a může to tak být až patnáct dní, čili až na tak dlouho je možné útočníka až do slyšení vykázat. Soud může i po rozvodu zařídit, že násilník se nedostane do společného bytu. Američtí policisté jsou speciálně vyškoleni, jak postupovat v takových případech a skutečně školení je velice klíčovým prvkem, aby bylo možné zajistit ochranu těchto obětí.“⁶

F r a n c i e

Dle sdělení francouzského ministerstva pro sociální soudržnost a rovnost ve Francii zemře každý čtvrtý den jedna žena na následky domácího násilí. Polovina z nich přitom domácím násilím trpěla už předtím. V jeho alarmující studii se píše, že v letech 2003 a 2004 se obětí násilí svého partnera stalo 163 žen. Opačných případů, tedy kdy žena zabila svého partnera, bylo 46, ovšem velmi často tomu předcházelo násilí partnera na ženě. Skoro třetina zabití spadá do období, kdy se pár rozcházel.

5 – ČULÍK J. *Domácí násilí : jak se tento problém snaží řešit v Británii*. Britské listy, 2002.
6 – Zdroj : ČT 1. *Události, komentáře*. 20. 4. 2004.

Nejvíce tragických případů domácího násilí bylo (v poměru k počtu obyvatel) v severní a východní Francii, ale také v Provence a v oblasti Limousin. Naopak žádná oběť nebyla zaznamenána na Korsice, jejíž obyvatelé mají přitom pověst vznětlivých žárlivců. Podle francouzských médií lze předpokládat, že skutečný počet obětí bude vyšší, protože statistika nezahrnuje případy, které nebyly z policejního hlediska vyřešeny, ani sebevraždy, ke kterým ženy dohnaly násilí partnera.

Ministryně Catherine Vautrinová při zveřejnění zprávy řekla, že hodlá navrhnout zpřísnění zákonů proti domácímu násilí. Mělo by jít o vyšší tresty i o to, aby bylo jako domácí násilí posuzováno i násilí páchané bývalými partnery, druhy a družkami a podobně. Dosud se jako domácí násilí bere jen to, jehož se vůči sobě dopouštějí manželé.

O otřesném případě násilí na ženě informuje francouzský tisk. Dopustil se ho na jednom pařížském předměstí mladík pákistánského původu, který polil benzinem a zapálil osmnáctiletou dívku, jež odmítla jeho nabídku k sňatku. Dívka byla popálena na 60 procentech těla a lékaři ji už deset dní udržují v umělém komatu s cílem zachránit jí život.⁷

R a k o u s k o

V Rakousku od roku 1997 platí zákon, který umožňuje v případě domácího násilí desetidenní vykázaní agresora z obydlí. Dle sdělení rakouské ministryně vnitra Liese Prokop policie tuto roli zvládla, opatření jsou účinná a rozhodnutí policie jsou plněna. V roce 2004 bylo v Rakousku vykonáno 4 180 rozhodnutí policie o desetidenním vykázaní z obydlí.⁸

Č í n a

Dle představitelky Čínské federace žen Wang Š-mej, míra krutosti v případech domácího násilí stále stoupá. Podle průzkumu Čínské akademie sociálních věd se obětí domácího násilí stává jedna třetina žen z 270 miliónů čínských domácností.

7. - Zdroj : ČTK. *Domácí násilí zabíjí každé čtyři dne jednu Francouzku*. 20. 12. 2005.

8 – Zdroj : Hospodářské noviny. *Vykázání se Rakušanům osvědčilo*. 12. 12. 2005.

V Číně neexistují žádné státem dotované útulky pro ženy, neboť úřady se obávají, že by zde ženy se svými dětmi přebývaly hlavně kvůli jídlu. Podle odborníků je problém znásoben poklesem práv a pracovních příležitostí dokonce i pro talentované ženy. Společenské postoje se vracejí ke starému konfuciánskému přístupu.⁹

O tom, že domácí násilí je aktuálním celosvětovým problémem svědčí v současné době hojně prováděné průzkumy a studie. Mezinárodní nevládní organizace Amnesty International upozorňuje světovou veřejnost na hrozné poměry, jichž v Rusku dosáhla úroveň domácího násilí, kdy podle dostupných údajů ruští muži ubijí k smrti každý rok více žen, než kolik padlo sovětských vojáků během deseti let krvavé okupace Afganistánu. Kvalifikované odhady celkového počtu případů domácího násilí dále udávají, že zhruba 36 000 ruských žen je denně svými manželi brutálně zmláceno a každých čtyřicet minut některá z nich na následky bití zemře. Zhruba 14 000 ubitých žen ročně připouští ve své oficiální zprávě pro OSN i kremelská administrativa. Ve Francii se s domácím násilím podle sociologů setkává každá desátá žena, v sousedním Španělsku zemřelo během roku 45 žen rukama svých partnerů.

Dne 25. 11. 2005 zveřejnila Světová zdravotnická organizace **první globální studii** o domácím násilí na ženách. Zjištění, která jsou v ní obsažena neposkytují příliš mnoho důvodů k optimizmu. Násilí ze strany svého manžela či partnera je prý ve světě vystavena každá šestá žena. Přesto se o tom společnost z nejrůznějších důvodů většinou nedozví.

Její příprava trvala sedm let a zúčastnilo se jí 24 000 žen v Africe, Asii, Evropě a Latinské Americe. Snad nejvarovnějším zjištěním je to, jak běžný a rozšířený tento problém je. V některých zemích je fyzickému či sexuálnímu násilí ze strany partnera vystavena dokonce nadpoloviční většina žen.

Dle vyjádření Claudie Garcie Morenové, jedné z hlavních autorek studie Světové zdravotnické organizace je zásadním důvodem toho, že k domácímu násilí dnes a denně nerušeně dochází je fakt, že v mnoha společnostech je násilí na ženách považováno za normální. V mnoha zemích jsou ženy stále občany druhé kategorie. A to jasně vede k tomu, že mnoho věcí je považováno za přijatelné. V řadě zemí je například bití stále běžnou součástí manželského života. Zjištěno bylo, že více než pětina žen, a někde dokonce až polovina z nich, o tomto násilí nikdy nikomu neřekla. A když už se rozhodnou svěřit, pak většinou rodině, sousedům či přátelům. Také se ukazuje, že reakce, kterých se dočkají, často nejsou povzbudivé a nepředstavují pro ně oporu.

9 – Zdroj : Reuters. *Počet týraných manželek v Číně stále narůstá.* 8. 9. 2004.

Dalším znepokojivým zjištěním obsaženým ve zprávě je četnost partnerských útoků na těhotné ženy. Napadené vedle bezprostředních zranění často trpí dlouhodobými následky fyzického i psychického rázu - mají sebevražedné sklony, větší pravděpodobnost potratu a obecně horší zdravotní stav. A i když už v řadě zemí přijali zákony, které domácí násilí kriminalizují a zároveň poskytují jeho obětem různé formy pomoci, zpráva Světové zdravotnické organizace jednoznačně konstatuje, že je tomuto problému třeba věnovat mnohem více pozornosti a na jeho řešení vynaložit podstatně větší úsilí než dosud.¹⁰

Světové statistiky a studie dokazují, že rozsah a formy domácího násilí se celosvětově neliší a postihuje prakticky všechny státy světa. Ve všech státech je však značná rozdílnost ve způsobu boje proti domácímu násilí. Tento boj lze rozdělit prakticky do dvou oblastí. Na jedné straně lze do tohoto zahrnout informační kampaně, pomoci neziskových organizací obětem domácího násilí a další preventivní aktivity podporované i státem, přičemž v této oblasti nejsou viditelné rozdíly mezi státy Evropské unie, USA a dalšími vyspělými světovými demokraciemi, ale spíše mezi těmito státy a zbytkem světa, kde je domácí násilí tolerována a svým způsobem považováno za normální běžný jev. Na druhé straně lze do tohoto zahrnout skutečnou formu boje proti domácímu násilí v podobě zejména legislativních opatření jak preventivního, tak represivního rázu, přičemž v této oblasti jsou již znatelné rozdíly mezi jednotlivými státy.

V České republice, stejně jako v okolních státech jsou zveřejňovány a vyhodnocovány opatření, které platí v jiných státech, kdy jsou zde různé snahy využít tyto zkušenosti a uplatnit je na domácí půdě. Na druhou stranu se mi nepodařilo nalézt statistiky, které by prokazovaly skutečné snížení výskytu domácího násilí po zavedení některého z legislativních opatření. I když žádná statistika nevypovídá o skutečné realitě, svědčí to o jedné hlavní skutečnosti, a to o tom, že žádný ze států na světě nemá tak dokonalá legislativní opatření, aby domácí násilí zcela vymítily, případně alespoň snížili na hranici ojedinělých případů.

10 – Zdroj : BBC. *Zpráva WHO o problematice domácího násilí na ženách*. 25. 11. 2005.

2.4 Domácí násilí v České republice v návaznosti na světovou situaci

V České republice začala být v poslední době problematika domácího násilí silně medializována. Prováděné výzkumy a z nich zveřejňované statistiky jsou alarmující. Domácí násilí se u nás vyskytuje v každé osmé domácnosti, v naprosté většině případů jsou jeho oběťmi ženy, které kromě psychických traumat jsou někdy ohroženy na životě. Ve třech případech ze čtyř dochází k agresi před dětmi a v polovině zaznamenaných případů útočník spojuje fyzický útok se znásilněním. Dvacet pět procent všech ohlášených trestných činů se týká domácího násilí, až polovina zavražděných žen je zabita partnerem

Mimo číselných statistik a všeobecných údajů se dostávají do tisku i samotné příběhy obětí domácího násilí, popisují jak samotný průběh, tak jeho řešení, dopady a pomoc státních orgánů. Z velkého množství, tak lze vybrat některé příklady, které otevřeně hovoří samy za sebe :

„V únoru 2002 hrálo Česko hokej se Švédy. V televizi se na zápas díval i Svatopluk Růžička z Přerova. Poslední třetinu už v hospodě u pěti piv a stejného počtu skleniček. Pak volal policii : Když nepřijedete, všechny doma pozabím. Nepřijeli ani po dvou telefonátech. Opilý muž pak nožem zabil bývalou manželku a dceru. Než čtyřicetiletá žena zemřela s třiceti bodnými ranami v těle a zlomenými žebry vedle své devatenáctileté dcery, volala o pomoc proti agresivnímu muži nejméně šestkrát.

O opakovaných hádkách, vyhrožování bití a teroru věděli sousedé, radnice i policie. Ta sice muže obvinila z nebezpečného vyhrožování, když své ženě hrozil nožem a zranil syna, víc ale proti opilému agresivnímu muži nezasáhla. Předpisy policisté dodrželi. Inspekce ministra vnitra, okresní i krajské státní zastupitelství tehdy skončilo vyšetřování se závěrem : “Za současného stavu zákonů platí, že když se nic nestane, je policie v podstatě bezmocná.”¹¹

„Osm let bylo její manželství vcelku šťastné. Pak se vše změnilo. Manžel ji začal fyzicky a psychicky týrat. Opakovaně ji znásilňoval, domů si vodil cizí ženy. Zpočátku jí zakázal vstup do obývacího pokoje, později také do ložnice, posléze i do ostatních prostor domu. Nakonec směla žít jen v těsném kumbálku, který dřív sloužil ke skladování potravin. Chování manžela mlčky přihlíželi jeho rodiče, kteří v rodinné vilce s „mladými“ bydleli.”¹²

11 – MACKOVÁ M. Případ z Přerova : Policie o všem věděla, ale nezasáhla. Hospodářské noviny, 11. 12. 2003, s. 3.

12 – DOBROVOLNÁ T. Týraní, nemlčte ! Květy, 2001, č. 41, s. 18-19.

„Tatínek moc pracuje, a tak se nediv, že se pak rozčílí. Má s námi trápení, víš ?“ Kolikrát jen Pavel slyšel tato slova, když se tulil ke zbité mámě, schoulené bolestí po tátových ranách. „Nikomu nikdy nepřiznala, že ji táta bije. Když měla modřiny na obličejí, vzala si v práci dovolenou. Když musela se zlomeninami k lékaři, tvrdila, že upadla,“ říká Pavel. „Styděla se. Pořád měla pocit, že ona je viníkem a táta obětí.“¹²

„Případ sexuálního násilí a týrání rozplétá Krajský soud v Hradci Králové. Třicetiletý muž je obžalován z bití, nepřiměřeného trestání a ze znásilnění nezletilé tělesně postižené nevlastní dcerky. Osmileté děvče následkem dětské obrny trpí vážným zdravotním postižením, není schopno samostatného pohybu a je zcela odkázáno na pomoc druhých. Podle obžaloby se muž na postižené dívce opakovaně sexuálně ukájel, donutil ji k orálnímu a análnímu styku. Týrání spočívalo v tom, že ji nepřiměřeně trestal, nadával jí, bil ji rukou po celém těle, tloukl ji vařečkou, rákoskou či opaskem a požadoval po ní plnění úkolů jejímu věku a postižení zcela nepřiměřených. Za trest postiženou dívku sprchoval studenou vodou, odvezl ji na invalidním vozíku do zadního pokoje, kde ji nechal dlouhou dobu samotnou nebo když se ostatní členové rodiny dívali na televizi, nechával ji dlouho na vozíku otočenou ke zdi.“¹³

Osmatřicetiletá Ivana : „Nechutnalo mu, co jsem uvařila, nebylo uklizeno podle jeho představ, děti byly moc hlučné. Ve všem jsem byla pitomá, špatná, nešikovná. Dostával se sám do takového afektu, že rozbíjel věci, házel je po mně nebo mě bil. To vše před dětmi. Začal si vynucovat sex. Požadoval teplé večere, ale na domácnost nedal ani korunu. V průběhu pěti let manželství mě několikrát vyhrožoval vraždou, to vše za trvalého nezájmu úřadů.“

Ivana si stěžovala na sociálním odboru obvodního úřadu, ale jedna z pracovnic ji odbyla : „To byste měla vidět mého manžela, jak mě bije - to je teprve násilí.“ Podala tedy trestní oznámení a první reakcí policisty bylo : „A neprovokovala jste manžela nějak ?“ Případ skončil u přestupkového řízení, kde násilník všechno popřel a Ivana dostala pět set korun pokuty „za neprokázané nařčení“.¹³

12 – DOBROVOLNÁ T. *Týrání, nemlčte !* Květy, 2001, č. 41, s. 18-19.

13 – MACHÁLKOVÁ J. *Domácí násilí.* Lidové noviny, 8. 3. 2004, s. 6.

V této oblasti se snaží pomáhat řada neziskových organizací, které nabízí různé formy pomoci ženám, která se stali obětí domácího násilí. K nejvýznamnějším organizacím v této oblasti v České republice patří :

Bílý kruh bezpečí

Bílý kruh bezpečí poskytuje odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů, včetně morální a emocionální podpory. Pro pomoc obětem domácího násilí má zřízenou linku DONA - 2 51 51 13 13. Tato specializovaná celostátní telefonická služba pomoci pro osoby ohrožené domácím násilím pracuje v nepřetržitém provozu od 11. září 2001. Pomáhá každému, kdo se cítí ohrožen domácím násilím nebo je svědkem domácího násilí, stejně jako nabízí pomoc profesionálům, kteří při výkonu svého povolání přicházejí do prvního či opakovaného kontaktu s osobou ohroženou domácím násilím. Zavazuje se respektovat anonymitu klientů, požadavek diskrétnosti a garantuje vysoký standard služeb.

Osobám ohroženým domácím násilím, jejich příbuzným a známým:

- nabízí porozumění a důvěru,
- poskytuje okamžitou odbornou psychologickou, právní, organizační a morální podporu,
- pomůže orientovat se v aktuální situaci,
- pomáhá sestavit individuální bezpečnostní plán,
- poskytne praktické rady a pomůže nalézt další vhodný postup,
- zprostředkuje informace o možných sociálně-právních a trestněprávních opatřeních,
- pomůže orientovat se v systému služeb sociální záchranné sítě pro oběti domácího násilí a trestných činů,
- pomůže vyhledat bezpečné ubytování,
- přivolá v případech vážného ohrožení zdraví a života urgentní pomoc.

Na svých internetových stránkách, informačních letáčích, kartách a dalších publikacích nabízí kompletní informace o domácím násilí, odborné rady, bezpečnostní plány i situační případy. Toto sdružení také ve spolupráci s ostatními iniciovalo vznik Aliance proti domácímu násilí, která byla založena dne 10. října 2002 na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.¹⁴

14 - Zdroj : <http://www.bkb.cz/>; <http://www.donalinka.cz/index.php>

R O S A

Toto občanské sdružení, které původně vzniklo jako nadace v roce 1993 poskytuje bezplatnou komplexní pomoc ženám, které se staly oběťmi domácího násilí. Ženám nabízí psychosociální poradenství, odborné právní či psychiatrické konzultace a celkovou podporu v jejich těžké situaci. Pro okamžitou pomoc má zřízený krizový telefon - 602 246 102, na nějž mohou ženy v případě potřeby zavolat.

V případě potřeby klientkám a jejich dětem zajistí na dobu 3 - 6 (nejdéle 12) měsíců ubytování v azylových pokojích s utajenou adresou provozovaných tímto občanským sdružením. Není-li ubytování v těchto pokojích možné, snaží se pomoci s vyhledáním jiného azylového ubytování.

Vedle přímé pomoci ženám v Informačním a poradenském centru pro ženy-oběti domácího násilí se ROSA zaměřuje i na prevenci domácího násilí - pořádá přednášky, semináře či konference k domácímu násilí pro odbornou i širší veřejnost, nedílnou součástí jejích aktivit je vydávání informačních letáků, brožur a publikací. ROSA je členem asociace WAVE (Women Against Violence Europe) a Koordinačního kruhu prevence násilí na ženách.¹⁵

É l e k t r a

Elektra je nestátní neziskovou organizací, která vznikla z iniciativy klientek a terapeutek v roce 1995 na pomoc ženám, obětem sexuálního násilí v dětství a ženám znásilněným.

Smyslem činnosti je poskytování krizové intervence obětem všech typů sexuálního násilí, terapeutická pomoc ženám, které byly v dětství sexuálně zneužívány a ženám znásilněným, poskytování podpůrné terapie rodinným příslušníkům, partnerům a partnerkám obětí sexuálního násilí, poskytování odborných konzultací a stáží, pořádání přednášek, krátkodobých výcviků, seminářů a kurzů pro laickou i odbornou veřejnost, publikační činnost k problematice sexuálního násilí, spolupráce s masmédií, otevřené informování a osvěta o problematice sexuálního násilí a jeho dopadů na život sexuálně zneužívaných žen a jejich dětí a návrhy legislativních úprav týkajících se problematiky sexuálního násilí, především sexuálního násilí v rodině.¹⁶

15 - Zdroj : <http://www.rosa-os.cz/wwwold/main.htm>

16 - Zdroj : <http://www.centrumelektra.cz/>

profem

Je obecně prospěšná společnost, která se zaměřuje na poskytování poradenských služeb a konzultací ženským projektům a organizacím. V oblasti ženských lidských práv se věnuje politickému lobbyingu, mezinárodnímu networkingu a vydávání publikací.

Jednou z těžištních oblastí je činnost v oblasti ženských lidských práv, především násilí na ženách. V této oblasti realizuje různé projekty, vydává publikace a informační materiály, snaží se dané téma zviditelnit na veřejnosti v masových médiích a nalezením odpovídající lobby u státní správy, police a legislativy.

V roce 1999 tato společnost organizovala v rámci programu EU Phare Democracy projekt Advocats for Women, roční školení právniček k tématu násilí na ženách a ženských lidských práv. Projekt pokračuje od ledna 2001 jako AdvoCats for Women – centrum právní pomoci ženám-obětem násilí, v jehož rámci funguje Linka právní pomoci, bezplatné právní poradenství a právní asistence a Fond právní pomoci ženám-obětem násilí.¹⁷

Liga lidských práv

Liga lidských práv vznikla v srpnu 2002 v Brně započítím samostatného působení programů na ochranu lidských práv Ekologického právníckého servisu, právnícké nevládní organizace. Od počátku svého působení klade důraz na prosazování zlepšení jednotlivých segmentů ochrany lidských práv včetně ženských práv v programu Poradna pro ženy v tísni.

Tento program poskytuje v první řadě komplexní přímou pomoc obětem domácího násilí. Konkrétně se jedná o poskytování osobních konzultací v oblasti krizové, právní (včetně soupisu veškerých právní podání a výběrově úhrady soudních poplatků), psychologické, sociální; zprostředkování kontaktu na další potřebné odborníky (psychiatry, sociální pracovníce, azylová zařízení apod.). Poradna dále provozuje poradenskou telefonní linku, která je v provozu každý den v týdnu od 7,00 hod. do 22,00 hod. Jedná se o pomoc právní, krizovou, sociální a psychologickou. Poradenství se uskutečňuje i formou internetového poradenství.

17- Zdroj : <http://www.profem.cz/index.php?clanek=64>

Od počátku roku 2001 poskytuje program rovněž speciální psychoterapeutickou pomoc určenou obětem domácího násilí formou skupinových sezení. Dále výběrově úhradu zastoupení obětí domácího násilí advokátkou, doprovod klientek na jednání s úřady. Poradna pro ženy v tísní úzce spolupracuje se skrytým azylovým domem pro ženy - které u sebe nemají v této době své děti - zřízeného občanským sdružením Magdalenium. Veškeré služby poskytované Poradnou pro ženy v tísní jsou pro klientky k dispozici zdarma. Kromě přímé pomoci vyvíjí Poradna pro ženy v tísní doplňkově i preventivní činnost v této oblasti (vydává vlastní osvětové materiály, spolupracuje s médii, pořádá semináře a setkání k uvedené problematice). Při řešení problematiky obětí domácího násilí Poradna pro ženy v tísní úzce spolupracuje s ostatními neziskovými organizacemi, orgány státní správy a samosprávou.¹⁸

Mimo výše uvedené organizace, které jsou ve své podobě občanskými sdruženími, existuje v České republice řada dalších sdružení, které se různou měrou podílejí rovněž na pomoci obětem domácího násilí a další preventivní činnosti. Tyto sdružení rovněž spolupracují se zahraničními organizacemi, vedou statistiky o své klientele, které dále prezentují. Jejich podstatný význam je v tom, že mají praktické zkušenosti z přímého styku s oběťmi domácího násilí a jsou také přítomni dalšímu jednání státních úřadů v případě, že se na ně postižené osoby obrátí.

Pracovníci státních úřadů včetně policie mnohdy využívají tyto zkušenosti prezentované v řadě publikací i pro vlastní instruktážní materiály a přípravu pracovníku na odhalování domácího násilí, způsoby jednání s účastníky a ochrany oběti. Zjištěné skutečnosti jsou také využívány při tlaku na vládní činitele a zákonodárné orgány se snahou dosáhnout ochrany pro oběť domácího násilí. V tomto směru je zřejmě nejvýznamnější iniciativa Bílého kruhu bezpečí, jehož publikace jsou nejvíce rozšířené, stejně jako nejvíce využívaná nepřetržitá linka DONA. Odrazem iniciativy Bílého kruhu bezpečí je i vznik Aliance proti domácímu násilí, jejíž členmi je řada vládních politiků.

Průřez případy domácího násilí, které byly prezentovány v tisku dokazuje, že problém domácího násilí je v České republice stejně závažný jako v ostatních státech a vyžaduje tedy i odpovídající pozornost. Z pohledu počtu pomáhajících organizací a informační kampaně, pak lze konstatovat, že minimálně v této oblasti je tato forma pomoci srovnatelná a mnohdy i převyšující tuto formu pomoci v jiných srovnatelných demokratických státech světa.

18 - Zdroj : <http://www.llp.cz/cz/index.php?cat=liga&art=liga>; <http://www.llp.cz/cz/index.php?cat=zeny>

Dílčí závěr

Jednání spadající pod pojem domácí násilí, tak jak bylo vysvětleno v první kapitole představuje jev, který provází lidstvo ve všech etapách vývoje patrně od nepaměti. Nelze tak usuzovat na to, že by na vině byla určitá aktuální společenská situace, respektive určitá etapa vývoje, která by ovlivňovala vztahy mezi blízkými lidmi žijícími ve společné domácnosti.

Nijak se rovněž nemění brutalita násilníků způsobující utrpení obětí. Mění se však postoje společnosti k tomuto jednání, které začíná být nazýváno jako významný společenský problém a pro oběti přicházejí stále větší možnosti pomoci, které začínají v některých státech mít podobu zákonných ustanovení jak preventivního tak represivního charakteru namířeného proti násilníkům.

Domácí násilí není rovněž problémem určité rasy, národa, etnika či státu, neboť světové statistiky a studie dokazují, že rozsah a formy se celosvětově neliší. Problémem určitých skupin, ale je tolerance domácího násilí, přičemž ve státech, kde je islám součástí právního řádu je navíc toto jednání legální a oběti stěží hledají pomoc.

Státy ve kterých je na problém domácího násilí zejména zásluhou různých občanských sdružení upozorňováno, postupně zpřísňují zákonná opatření. Tyto se projevují jako přirozená reakce na zveřejňované konkrétní případy a prezentované statistiky.

Česká republika se v těchto statistikách nijak neliší od celosvětového průměru. Rovněž zde je domácí násilím velkým problémem na který upozorňuje řada neziskových organizací. V současné době u nás působí více jak desítka organizací, které různou měrou pokrývají celé území republiky, některé poskytují nepřetržitou pomoc, kterou představuje prakticky kompletní servis od odborných rad, zajištění ubytování, styku s úřady, policií až po právní a případně i finanční pomoc.

Díky obrovské informační kampani lze říci, že v České republice se ani nemůže vyskytovat žena, která by nevěděla kam se může obrátit o pomoc, případně alespoň kde tyto kontakty může získat. S ohledem na tyto skutečnosti lze konstatovat, že následná péče je u nás minimálně dostačující. Bohužel však tato následná péče svědčí o rozsahu domácího násilí, kdy je zapotřebí se nyní věnovat spíše zajištění toho, aby tato péče nemusela být vůbec vyhledávána, ale to je již problémem, kterým se zabývám v následujících kapitolách.

3. Domácí násilí a právo

3.1 Zákonné normy postihující danou problematiku

Domácí násilí nebylo nikdy v historii České republiky vystiženo samostatně právním ustanovením sankčního charakteru postihující osobu násilníka, tedy toho kdo se dopouští jednání vystiženého pojmem domácího násilí. Tímto však nelze říci, že by osoby dopouštějící se takového jednání byly naprosto nepostižitelné, neboť různé formy tohoto jednání naplňovaly skutkové podstaty :

a) Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích :

§ 49 Přestupek proti občanskému soužití

- odst. 1. písm. a) – *přestupku se dopustí ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch,*
- odst. 1. písm. c) – *přestupku se dopustí ten, kdo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním.*

Za tento přestupek hrozilo, respektive stále hrozí, neboť tato ustanovení jsou stále platná a účinná, přestupci dle písm. a) sankce až do výše 1.000,- Kč a dle písm. c) sankce až do výše 3.000,- Kč. S tímto ustanovením však velmi souvisí ustanovení § 68 tohoto zákona dle kterého v případě přestupku dle písm. a) a v případě písm. c) je-li spáchán mezi osobami blízkými, lze tento projednat pouze na návrh postižené osoby (zákonného zástupce, opatrovníka), tento musí být podán u příslušného správního orgánu nejpozději do tří měsíců ode dne, kdy se postižená osoba o přestupku dozvěděla.

b) Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon :

§ 197a Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

- odst. 1. - *trestného činu se dopustí ten, kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu.*

§ 221 Ublížení na zdraví

- **odst. 1.** - *trestného činu se dopustí ten, kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví.*

§ 231 Omezování osobní svobody

- **odst. 1.** - *trestného činu se dopustí ten, kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody.*

§ 235 Vydírání

- **odst. 1.** – *trestného činu se dopustí ten, kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl.*

§ 237 Útisk

- *trestného činu se dopustí ten, kdo jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl.*

§ 241 Znásilnění

- **odst. 1.** – *trestného činu se dopustí ten, kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného.*

Výše uvedené skutkové podstaty představují nejběžnější trestné činy, kterými se daly postihovat a dají postihovat některé formy domácího násilí. Tyto trestné činy rovněž představují různou hrozbu výše trestní sankce, rovněž odvíjející od závažnosti jednání a následku vyjádřeného v dalších odstavcích jednotlivých trestných činů. Stejně jako u přestupků je však i v souvislosti s těmito trestnými činy zapotřebí zmínit § 163 trestního řádu, který v případě osoby blízké, dává oběti, s výjimkou trestného činu dle § 237 trestního zákona a trestného činu dle § 241 trestního zákona (rovněž i závažnějších jednání vyjádřených v následujících odstavcích jednotlivých trestných činů), tzv. dispoziční právo, které se vztahuje na zahájení trestního stíhání pachatele. Nedá-li oběť souhlas k trestnímu stíhání pachatele nebo vezme-li zpět svůj předchozí souhlas s trestním stíháním, nelze další trestní stíhání konat.

Nelze tak říci, že by domácí násilí bylo v minulosti beztrestné, ale spíše to, že nebylo speciálně vyjádřené. Snahu o „kriminalizování“ domácího násilí bych tak spíše nazval snahou o rozsáhlejší a větší postih pachatelů, odstranění dispozičního práva a zejména snahou o právní průlom pro další zákonné normy usnadňují postavení obětí.

3.2 Nové a připravované zákonné normy – jejich vývoj, obhajoba a kritika

Zásadní průlom na poli „kriminalizace“ domácího násilí představovala novelizace trestního zákona, kdy zejména zásluhou iniciativy „Aliance proti domácímu násilí“, kterou na půdě parlamentu představovala senátorka Jitka Seidlová, byl prosazen nový typ trestného činu, který nabyl účinnosti dne 1. 6. 2004.

Ustanovení § 215a trestního zákona „*Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě*“ je speciálním ustanovením postihujícím právě domácí násilí, i když tento pojem není použit. Jedná se o novou samostatnou skutkovou podstatu zahrnující pouze „domácí násilí“ a vyjadřující specifické znaky tohoto trestného činu. Pachatelé v tomto případě týrají jiné osoby a činí tak vůči osobám blízkým a dalším osobám žijícím s nimi ve společně obývaném bytě nebo domě, přičemž nemusí vést společnou domácnost (v případě rozvedených manželů, dětí a prarodičů, nájemce a podnájemce). V důsledku toho je u nich dána specifická forma vzájemné závislosti. Ta plyne ze skutečnosti, že pachatel i oběť mají společné bydliště a mají ztíženou možnost tento společně obývaný byt nebo dům opustit. Nevyžaduje se, aby u oběti vznikly následky na zdraví, ale musí jít o jednání, které týraná osoba pro jeho krutost, bezohlednost nebo bolestivost pociťuje jako těžké příkoří. Přísnější trestní sazbou je pachatel postižen, spáchá-li čin zvláště surovým způsobem nebo na více osobách nebo pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu.

Zároveň s tímto ustanovením došlo k zavedení přitěžující okolnosti při výměře trestu, kterou je dle § 34 písm. d) trestního zákona to, spáchá-li pachatel trestný čin ke škodě osoby mladší patnácti let, těhotné, vážně nemocné, vysokého věku nebo nemohoucí. Naopak nepodařilo se zahrnout § 215a trestního zákona do výčtu trestných činů uvedených § 167 a 168 trestního zákona, kdy by mohlo být za určitých podmínek trestné nepřekážení a neoznámení tohoto trestného činu.

Samotná novelizace, která je v současné době účinná se ve své době neobešla bez kritiky, kdy i představitelé organizací zabývající se touto problematikou upozorňovali, že zákon má pouze „sankční charakter“ a zaostává například za slovenskými či rakouskými zákony, neboť například schází možnost policii umožnit okamžitě vykázat agresora z obydlí a rodiny. Proti vystoupila řada poslanců, kteří mimo všeobecného názoru, že zákon nic nezlepší zdůraznili, že dochází k narušení presumpce neviny, neboť zákon umožňuje, aby byl někdo odsouzen bez důkazů a může být popřípadě nevinen.

Nicméně za necelé dva roky se „bojovníci“ proti domácímu násilí dočkali dalšího „úspěchu“. Dne 31. 3. 2006 podepsal prezident Václav Klaus nový zákon, který představuje širokou novelizaci zákonů v oblasti ochrany před domácím násilím. Tyto novelizace nabývají účinnosti 1. ledna 2007, přičemž zřejmě nejpodstatnější změnu představuje změna zákona o Policii České republiky.

Policisté tímto získávají **oprávnění rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj**, kdy budou oprávněni vykázat z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z jeho bezprostředního okolí toho, u koho lze na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Součástí tohoto vykázaní je rovněž zákaz návratu do vymezených prostor a rozhodnutí bude účinné v okamžiku prokazatelného sdělení osobě, proti které směřuje. Vykázaná osoba bude poté povinna neprodleně opustit místo, na které se rozhodnutí o vykázaní vztahuje.

Vykázaní bude trvat pevnou dobu 10 dnů od vydání rozhodnutí, kterou nepůjde zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby, pouze bude možné tuto prodloužit, v případě podání návrhu ohrožené osoby na vydání soudního předběžného opatření, na dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tomto návrhu.

Mezi další podstatné novelizace patří změna občanského soudního řádu, kdy bude moci předseda senátu na návrh ohrožené osoby účastníkovi, který tuto osobu ohrožuje, uložit až na jeden měsíc (za splnění zvláštních podmínek i déle) dočasně opustit společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí nebo aby do něj nevstupoval a rovněž aby se zdržel setkávání s ohroženou osobou a navazování kontaktů s ní.

Podle § 171 odst. 1. písm. e) trestního zákona se pak trestného činu **Maření výkonu úředního rozhodnutí** dopustí ten, kdo závažně nebo opakovaně zmaří rozhodnutí o vykázaní vydaného jak policejním orgánem, tak soudem.

Změna zákona o sociálním zabezpečení pak představuje rovněž i další finanční výdaje v podobě zřízení **intervenčních center**, jejichž úkolem bude koordinovat postup mezi zúčastněnými institucemi při pomoci osobám ohroženým násilným chováním a vyhodnocovat vzájemnou spolupráci.

Tyto změny se tak dotknou řady státních institucí k jejichž koordinaci bude zřízen navíc nový orgán v podobě výše uvedených intervenčních center. Již z teoretického pohledu po výčtu nejpodstatnějších částí novelizovaných ustanovení však musí každému zřetelné, že nejvíce se tato novelizace dotkne policistů. Využití tohoto oprávnění bude znamenat pro policisty řadu povinností představující jednak rozsáhlé administrativní kroky a jednak další navazující se úkony, jak přímé například v podobě povinnosti kontroly dodržování vykazání, tak i nepřímé například v podobě předvádění účastníků k soudnímu řízení.

Zcela nejpodstatnější a absolutně zásadní je však rozhodovací pravomoc policistů o vykazání ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj. I když jde o rozhodnutí s platností deseti dnů a přezkoumatelné, přesto jde o velmi výrazný zásah do občanských práv, zejména pak do práva užívat byt – případně v něm i podnikat, práva nakládat se svým majetkem, práva a zároveň i povinnosti starat se o děti a vychovávat je atd.

Novelizace jde nepochopitelně i proti trendu uplatňovanému v uplynulých letech, kdy bylo policii ve srovnání s tímto oprávněním odňato i takové banální oprávnění jako zadržet na místě řidiči řidičský průkaz, a to právě s odůvodněním, že jde o výrazný zásah do občanských práv, který by mohl mít negativní dopad zejména na podnikatelskou sféru. Po roce 1995 byl také uskutečněn proces převodu některých správních činností z policie na tehdejší okresní úřady, jehož smyslem bylo jednak oprostít policii od činností, které mohou zabezpečovat jiné orgány státní správy a jednak eliminace prvků, charakteristických pro „policejní stát.“

Příslušníci služby pořádkové policie, kteří v návaznosti na zabezpečování příjmu oznámení, výjezdů, zákroků a dalších opatření na místech činu asi budou muset tyto nové úkoly plnit, nejsou pro oblast správního řízení dostatečně vyškoleni. Představa dodatečného vyškolení více jak 16 000 policistů z více jak 600 obvodních a místních oddělení je stejně tak časově nereálná. Jejich odbornost bude ještě ovlivněna i četností řešených případů, správnost a bezchybnost rozhodování fyzickým a psychickým zatížením, stresem vyvolaným zákrokem, konfrontačním postojem a rozporným tvrzením zainteresovaných strach, jejich častou opilostí a agresivitou atd.

Nelze ani odhlédnout od skutečnosti, že těmto policistům bude dáno oprávnění výrazným způsobem zasahovat do řady občanských práv, přičemž v jiných případech jim taková oprávnění přiznána nejsou a k provedení i podstatně mírnějších zásahů například v rámci trestního řízení, musí mít nařízení, předchozí souhlas či písemné povolení státního zástupce, anebo rozhodnutí či souhlas soudce.

Navíc v době neustálé skandalizace policie lze očekávat, že postup policistů bude často sdělovacími prostředky a opozičními politiky „pitván“ a každé, byť sebemenší pochybení v těchto případech zneužíváno proti nim. Po letech faktické beztrestnosti domácího násilí, zaviněné široce pojatými tzv. návrhovými delikty, tak přicházíme do druhého extrému spočívajícího v řešení těchto případů řadovými policisty ihned a přímo na místě.

Po detailním prostudování nových ustanovení zák.č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, lze uvést, že „zákon proti domácímu násilí“ je nepromyšlený a nedotažený, a že obsahuje řadu nejasných a zaváděcích formulací, což bezpochyby bude při jeho uplatňování přinášet řadu problémů, neboť :

- odvozování celé úpravy je jen od zákroku, respektive vstupu policie do prostoru,
- není upraven postup v případech, kdy bude násilníkem mladistvý, nezletilý nebo matka malého dítěte,
- schází výklad použitých zásadních pojmů „nebezpečný útok“ a „bezprostřední okolí“,
- účinnost rozhodnutí stanoví od doby, kdy se „násilník“ o rozhodnutí dozví, přičemž mu musí jeho opis, stejně jako jiným, doručit do 24 hodin,
- **není zajištěna vymahatelnost** rozhodnutí v případě, že „násilník“ odmítne opustit byt nebo odevzdat klíče - toto je velmi zásadní, protože samotným neuposlechnutím výzvy se dopustí pouze přestupku dle § 47odst. 1. písm. a) zák.č. 200/1990 Sb., o přestupcích (hrozba sankce – pokuty „až“ do výše 1.000,- Kč),
- policista je povinen umožnit vykázané osobě, aby si nejpozději při výkonu rozhodnutí o vykázaní vzala ze společného obydlí výlučně věci soužící její osobní potřebě, osobní cennosti a dokumenty a ve lhůtě do 24 hodin od výkonu rozhodnutí o vykázaní pak další osobní věci a věci nezbytné pro její podnikání nebo výkon povolání, ale nejsou vůbec objasněna kritéria pro posouzení, co vše lze považovat za tyto věci a jaký čas má být poskytnut, stejně jako problém společného jmění manželů,
- policista musí vykázané osobě poskytnout informace o možnostech jejího dalšího ubytování a v souvislosti s tím i nezbytnou součinnost.¹⁹

19 - Zdroj : Pastyřík Č. *Připomínky ŘSPP k návrhu zákona*. ŘSPP, č.j. : PRP-844/RPP-2004.

3.3 Možnosti policie a její postupy

V současné době jsou možnosti policie spočívající v bezprostředním zákroku a bezprostředních úkonech proti osobě dopouštějící se jednání spadající pod domácí násilí značně omezené, což souvisí s všeobecně nízkými zákonnými pravomocemi policistů. Určité pravomoci jsou však policistům dány, přičemž jejich rozsah se rozvíjí jednak o závažnosti protiprávního jednání a jednak také svým způsobem od odbornosti jednotlivých policistů, schopnosti tyto pravomoci využít a ve značném procentu případů také ochotě je vůbec využít.

Pro policisty je stěžejní zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, dle kterého lze uplatňovat zejména níže uvedená oprávnění a zároveň plnit povinnosti při řešení případů domácího násilí :

- policista je povinen jednat jak s obětí tak pachatelem, tak, aby v souvislosti s policejním zákrokem nevznikla bezdůvodná újma a byla zachována přiměřenost zásahu do práv a svobod, přičemž toto ustanovení předpokládá aktivitu polici při zákroku,
- policista je povinen provést služební zákrok, služební úkon, popřípadě opatření nezbytná k provedení služebního zákroku nebo služebního úkonu, je-li páčán trestný čin, přešupek, či existuje-li důvodné podezření z jejich páčání,
- policista je oprávněn požadovat vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění skutečností důležitých pro odhalení přešupku (nikoli trestného činu), přičemž má zároveň povinnost předem poučit osobu o možnosti odepřít vysvětlení,
- policista je oprávněn zajistit osobu a to na dobu nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody, přičemž po pomnutí důvodů zajištění, musí osobu ihned propustit.

Při zajištění však musí být splněny dvě základní podmínky :

- a) osoba musí být přistižena při jednání, které má znaky přešupku,
- b) musí existovat důvodná obava, že bude v protiprávní jednání pokračovat anebo bude mařit objasnění věci.

Takto lze zajištění uplatnit například přijede-li policista na zavolání k bytu, kde k domácímu násilí mělo dojít a kdy po vstupu policista registruje důsledky přímých útoků na zdraví či majetek, protože osoba svým jednáním bezprostředně a tedy i do budoucna může ohrožovat život nebo zdraví jiných osob nebo majetek. Nelze však zajištění uplatnit v případě, že útok po příjezdu policie již neprobíhá a osoba tudíž není bezprostředně přistižena při jeho páchání. Stejně tak nelze zajištění použít ani v případě, že pachatel byl při páchání domácího násilí přistižen třetí osobou (občan, sociální pracovník, pracovník bezpečnostní agentury, apod.).

Zákon o Policii České republiky představuje celou řadu dalších ustanovení, jejichž aplikace by připadala v úvahu v závislosti na charakteru jednotlivých případů. Možné je i využití ustanovení jiných zákonů, zejména z trestního práva procesního, kde trestní řád poskytuje rovněž určité možnosti k omezení osobní svobody pachatele domácího násilí, vstupu do obydlí, zajištění věcí, apod. Provádění těchto úkonů jako úkonů trestního řízení však již zpravidla vyžaduje předchozí souhlas státního zástupce, pouze v případech, kdy věc nesnese odkladu, jeho následné vyrozumění a odůvodnění takového úkonu.

Výše jsem zmínil také to, že podstatnou roli hraje schopnost policisty, tedy znalost a praktická aplikace zákonných ustanovení, stejně jako ochota své oprávnění vůbec využít a své povinnosti řádně plnit. Toto se odvíjí od samotného chaosu zákonných ustanovení umožňujících policistům omezení osobní svobody osob, kdy v praxi panuje velká nejasnost mezi tím jaké konkrétní ustanovení použít a spíše se hledá až poté, když dojde k omezení osobní svobody osoby.

Přestože výčet zákonných ustanovení je ještě možná přijatelný co do osvojení znalostí běžných policistů, nelze toto říci o řadě dalších interních předpisů a jejich neustálých změnách, které není možné ani při sebelepší snaze všechny znát a vzorově aplikovat. Policista tak stojí na velmi „tenkém ledě“, který představuje provést rozhodnutí v souladu s předpisy, zpravidla hned na místě, během okamžiku, kdy se vystavuje riziku, že mnohdy i když ne úmyslně, pak pochybí a za každé své pochybení je minimálně kázeňsky, zpravidla však trestně odpovědný.

Mnoho policistů tak raději volí možnost nevyvíjet zbytečnou aktivitu a raději vůbec nezasahovat, pokud k tomu nejsou doslova „dotlačeni“, neboť pak nic neriskují a zároveň si ušetří práci, kterou představuje množství administrativních úkonů spojených se zákroky. Ono jak se říká „kdo nic nedělá, nic nepokazí“, ale bohužel taky nikomu nepomůže. Ze své praxe bych z tohoto nevinil policisty, ale celkové systémové „demotivační prostředí“, což by mohlo být tématem pro minimálně další samostatnou práci.

3.4 Příklady z praxe v návaznosti na nové zákonné normy a jejich praktický význam

Jako policista se již desátým rokem při výkonu služby na Obvodním oddělení setkávám profesně s jednáním, které vykazuje prvky domácího násilí. Ze své praxe musím konstatovat, že jeho řešení je velmi problematické, neboť se děje v uzavřeném kruhu, většinou beze svědků, těžké je rozlišit kde je pravda a jednání prokázat. Dříve se všeobecně na toto jednání uplatňovalo ustanovení § 49 odst. 1. písm. c) zák.č. 200/1990 Sb., o přestupcích, tedy bylo kvalifikováno jako „Přestupek proti občanskému soužití“, v případech, že nebylo zjištěno závažnějších následků, které by naplňovali skutkovou podstatu trestného činu.

Nové ustanovení § 215a trestního zákona umožnilo pod tuto skutkovou podstatu částečně zahrnout i některé případy, které se doposud řešily pouze jako přestupek. Ihned po nabytí účinnosti tohoto ustanovení jsem se snažil v rámci své práce toto využít k trestnímu stíhání pachatelů, kteří byli dříve za toto své jednání obtížně postižitelní s ohledem na komplikaci projednávání návrhových přestupků, stejně jako v případě vybraných trestných činů, s ohledem na dispoziční právo poškozeného, v němž se projevovaly psychologické vazby oběti k agresoru, které posléze většinou nedaly souhlas s trestním stíháním osoby blízké na kterou se pak hledělo, jako by byla nevina.

Od 1. června 2004 doposud jsem prověřoval v rámci přípravného řízení trestního celkem 23 případů s podezřením na domácí násilí, respektive pro podezření z trestného činu dle § 215a odst. 1. trestního zákona. Některé z těchto případů jsem sice ukončil postupem dle § 159a odst. 1. trestního řádu, což znamená, že věc byla odložena, neboť prověřováním nebylo prokázáno podezření z trestného činu nebo postupem dle § 159a odst. 1. písm. a) trestního řádu, což znamená, že věc bylo oznámena k projednání správnímu orgánu jako přestupek, zejména s ohledem na nepatrnou společenskou nebezpečnost činu pro společnost, ale převážnou část případů jsem ukončil postupem dle § 162 odst. 1. trestního řádu, tedy předložením orgánu příslušnému konat vyšetřování k zahájení trestního stíhání.

Trestní stíhání bylo rovněž rozdílně u jednotlivých případů ukončeno. V některých případech však již byl soudem obžalovaný uznán vinným a bylo rozhodnuto pravomocným rozsudkem, některé případy jsou žalovány a čekají na řízení před soudem. Nicméně každý z těchto případů mi poskytl nenahraditelnou vlastní zkušenost, díky které jsem se mohl osobně setkat se všemi účastníky případů, rozpoznat jejich vzájemné vztahy a širší souvislosti každého případu, stejně jako sledovat další vývoj po zahájení trestního řízení a jeho vliv na zlepšení či zhoršení situace.

Z těchto případů jsem vybral dva pro znázornění jednak vlastního problematického dění a jednak pro znázornění problematiky dokazování, stejně jako všech souvislostí popisovaných v teoretické části práce (jména příjmení osob, stejně jako údaje dle kterých by mohlo dojít k identifikaci osob, byly pozměněny) :

1) Hynek Sobák

Na první pohled normální nenápadný spíše ušlápnutý 49letý muž s nelehkým životem. Několik let plně invalidní pro ischemickou chorobu srdeční, diabetik a další zdravotní potíže. Doma manželka Jarmila rovněž plně invalidní pro sníženou filtrační schopnost ledvin a další potíže, dvě děti. Syn Petr bydlící odděleně, dcera Olga bydlící s nimi, rovněž diabetička v částečném invalidním důchodě navíc s ročním dítětem Robertem, bez otce. K tomu ještě sestra Marie, středně těžce mentálně retardovaná.

Jejich života v malé vesnici si nikdo kromě občasných návštěv příbuzných nevěšmal a nikdo by neřekl to co se skutečně dělo uvnitř domu. První podnět policii přišel v polovině roku 2003, kdy se Jarmila se svým „tajemstvím“ svěřila své kamarádce – masérce ve zdravotním středisku, která neváhala a zavolala policii.

Jarmila byla tehdy v rozrušení bezprostředních událostí, kdy při výslechu ještě téhož dne spontánně popsala to co se u nich doma děje. „Manžel si svoji postiženou sestru Marii přivezl domů přibližně před rokem od svého bratra Jana za okolností, které by daly přirovnat únosu, aby se o ni staral zejména v podobě přebírání jejího invalidního důchodu. Peníze začal využívat ke konzumaci alkoholických nápojů v pohostinských zařízeních, domů chodil stále častěji a stále více podnapilý. Své příchody začal spojovat s jejím fyzickým napadením a rovněž sestry Marie. Několikrát její hlavou praštil o zem , kopal do ní, mlátil jí. Své zranění skrývala, lékaře nenavštívila, nikdy nic neoznamovala policii a nikomu se nesvěřovala, neboť se bála, že ji za to znovu napadne.

Dále s oblibou sleduje pornofilmy, nutí jí rovněž ke společnému sledování a po skončení k orálnímu sexu, který odmítá. Naposledy před týdnem ji v noci vzbudil, násilím jí roztáhl nohy, rukama se jí hrabal v přirození, poté ji tahal za vlasy a pod pohrůžkou fyzického násilí ji přinutil k orálnímu sexu, čemuž se podvolila, neboť se bála napadení.

Častokrát z těchto důvodů před manželem utíkala ke své sestře bydlící v jiné obci. Vždy, když se zpět po několika dnech vrátí, tak najde Marii hladovou a zbitou, zamčenou v pokoji. Rovněž jí nedává předepsané léky, Marie si stěžuje bolestí, ona se o ni postará.

K poslední události došlo dnes ráno, kdy byl manžel podnapilý, fyzicky ji napadal a nutil ji k orálnímu sexu. Ona toto odmítla, utekla na zdravotní středisko, kde se svěřila masérce. Tato přivolala policii. Při příchodu domů našla Marii opět zamčenou a zbitou, obličej měla od krve, držela se za břicho a naříkala. Vzápětí přijela policie a policisté rovněž přivolali rychlou lékařskou pomoc.“

Následně po tomto oznámení počalo vyšetřování vedené nejmenovaným kolegou nejmenované Služby kriminální policie a vyšetřování. Lékařská zpráva sice u Marie potvrdila pouze povrchová zranění, nicméně další nepřímá svědectví potvrzovala, že k popisovanému násilí v rodině dochází. Policejní orgán však překvapivě své rozhodnutí opřel o výslech Hynka Sobáka, který vše popřel a výslech Marie, která uvedla, že je na ni bratr hodný a nic jí nedělá, přičemž tato byla znaleckým posudkem (tento jsem si nechal zajistit až následně já) označena jako osoba s trvalou těžkou poruchou – středně těžkou mentální retardací bez schopnosti samostatně jednat. Věc byla odložena dle § 159a odst. 1. trestního řádu s odůvodněním zejména, že věc byla šetřena jako podezření z trestného činu „Týrání svěřené osoby“ dle § 215 odst. 1. trestního zákona, kdy však Hynek není ve vztahu k Marii opatrovníkem, ale pouze se o ni „stará“, přičemž sama uvedla, že „dobře“ a nic jí nedělá. V rozhodnutí však nebylo vůbec odůvodněno to, že by se mohlo jednat i o jiné trestné činy, když už nic tak minimálně ve výši přestupku a nebyly ani zmíněny útoky proti Jarmile v návaznosti na její souhlas k trestnímu stíhání svého manžela. Zkrátka výsledkem bylo, že se nic nestalo.

Další podnět přišel v srpnu 2004, tentokrát v podobě dopisu bratra Jana, kterému Hynek sestru „unesl“. Z obsahu dopisu vyplynulo svědectví jejich další sestry Boženy, která byla při návštěvě přítomna fyzickému napadení Marie a o tomto se Janovi svěřila. Ihned jsem si provedl základní šetření spočívající ve vyslechnutí sestry Boženy a bratra Jana, kdy se sice z přímého svědectví Boženy ukázalo nepřímé svědectví v podobě návštěvy bezprostředně po incidentu, kdy si Marie stěžovala na bolest a o napadení se jí svěřila Jarmila, avšak přímé svědectví k části incidentu se podařilo získat od jednoho ze sousedů ke kterému přiběhla s žádostí o pomoc Jarmila, kdy viděl na vlastní oči jak Marii mlátil dřevěnou deskou, kterou mu vytrhl a poté na ni křičel ještě vulgární nadávky, chytil ji pod krkem a fackoval ji.

Vzhledem k tomu, že v té době již bylo účinné ustanovení § 215a trestního zákona, zahájil jsem ve věci trestní řízení pro podezření z tohoto trestného činu, neboť se bezpochyby jednalo o domácí násilí pro které bylo toto ustanovení trestního zákona určeno. S ohledem na to, že jsem si vyžádal spisový materiál týkající se výše uvedené prověřované věci a jelikož jsem věděl jakým způsobem, i když pro mě dost nepochopitelným, byla věc ukončena, rozhodl jsem se řádně věc prověřit a nashromáždit dostatek důkazů, které by usvědčovaly Hynka Sobáka.

Vyžádal jsem si rovněž podrobné lékařské zprávy ke všem osobám z nichž jsem například u Jarmily zjistil, že v minulosti byla ošetřena s různými drobnými zraněními – „úrazy“ u kterých uvádělo jako příčinu např. to, že jí ujela noha na ledě, upadla při cestě do práce, apod., rovněž jako lékař zaevidoval v poslední době zhoršující se zdravotní stav, přičemž nevyločil jako jeden z důvodů i působení stressových faktorů, neboť si sama ztěžovala, že má doma problémy s opilým manželem. S výše uvedeného znaleckého posudku obsaženého v soudním spise v řízení o posouzení způsobilosti k právním úkonům jsem rovněž zjistil, že je zcela bezvýznamné jakkoli vyslýchat postiženou Marii.

Stěžejní pro objasnění věci tak byl výslech samotné Jarmily, případně dcery Olgy, která se po přestávce k rodičům zpět přestěhovala (v domě nebydlela v době, kdy se prověřovala první oznámená událost). Ztíženou situaci jsem měl v tom, že výslech jsem konal na předvolání, nemohl jsem tedy počítat s žádným rozpoložením Jarmily, tak jak tomu bylo dříve, že by pod vlivem bezprostřední události vypověděla vše o manželovu jednání, ale spíše jsem mohl počítat se snahou toto zakrýt, stejně jako s předchozím vlivem manžela.

Ve svém předpokladu jsem se trefil, neboť Jarmila skutečně popřela, že by se její manžel dopouštěl jakýchkoliv forem domácího násilí. Na konfrontování s tím co uvedla ve své předchozí výpovědi sice uvedla, že vše bylo pravda, ale já jsem pro trestní stíhání „domácího násilí“ potřeboval zadokumentovat zejména jednání ke kterému došlo od 1. 6. 2004. Následně jsem se jí sice snažil přesvědčit k tomu, aby vypověděla po pravdě skutečnosti, stejně jako jsem jí opakovaně předkládáním zjištěných faktů prokazoval, že jednání svého manžela zapírá, ale podařilo se mně ji přesvědčit pouze k uvedení méně závažných forem jednání svého manžela, kdy nakonec odmítla na další otázky odpovídat.

Opačného výsledku jsem naštěstí dosáhl u dcery Olgy. Tato se sice rovněž zpočátku nehodlala svěřit se svým „rodinným tajemstvím“, ale nakonec se mně ji podařilo přesvědčit k tomu, aby mně popsala vše popravdě. Tato uvedla, že vůči ní otec násilí nesměruje, kdy se omezuje pouze na vulgární nadávky a rovněž před ní omezuje své útoky proti matce a sestře. Na vlastní oči však viděla jak matku bije pěstmi do různých částí těla, kope ji do břicha, bouchá ji dřevěnými tyčemi, železným háčkem, apod. Spousta napadení zanechala rovněž na matce zejména viditelné podlitiny, ale ona k lékaři nikdy nešla a rovněž než se zranění zahojila tak nechodila ani na veřejnost. Podobného jednání se dopouštěl rovněž vůči sestře, dále se jí matka několikrát svěřila i s tím, že ji nutil proti její vůli pod pohrůzkou násilí k různým nepříjemným sexuálním praktikám.

Dcera Olga rovněž potvrdila, že se otec svého násilného jednání dopouští prakticky neustále již řadu let, první agresivitu hlavně vůči matce si pamatuje ještě jako dítě, tato se s postupem času stupňuje. Dále potvrdila typickou charakteristiku „domácího násilníka“ v tom, že střídá svoji agresivitu zejména v podnapilém stavu s milým chováním a rovněž před výslechem se snažil svým velmi milým chováním citově působit na ni i na matku a prosil je ať nevyovídají proti němu, kdy měl viditelně strach.

Provedeným šetřením se mně tak podařilo prokázat a důkazně prokázat, že se Hynek Sobák soustavně opakovaně dopouštěl :

a) proti své manželce Jarmile, která s ním bydlela v domě a sdílela s ním společnou domácnost :

- forem fyzického násilí v podobě bití, facek, kopanců a ran pěstí,*
- forem psychického násilí v podobě nadávek, pokořování a ponižování, vyhrožování fyzickým násilím a zastrásováním,*
- sexuálního zneužívání donucením výhrůžkami k odmítaným sexuálním praktikám,*

b) proti své sestře Marii, která s ním bydlela ve společném domě :

- forem fyzického násilí v podobě bití, facek, kopanců, škracení a ran pěstí,*
- forem psychického násilí v podobě nadávek a odepíráním potravy,*
- forem ekonomického omezování v podobě odebírání příjmu a jeho používání pro vlastní potřebu,*

přičemž toto násilí bylo provázeno střídajícím se obdobím násilí, když nebyl pod vlivem alkoholu a obdobím relativního klidu, bez ovlivnění alkoholem, kdy tato paradoxní vazba byla i důvodem toho, že bylo postiženou manželkou střídavě zapíráno a přiznáváno.

Věc jsem poté předal do vyšetřování v souladu s § 162 odst. 1. trestního řádu, kdy jsem neměl pochybnosti o tom, že věc se podaří dotáhnout k soudu, který na základě důkazů uzná Hynka Sobáka vinným, kdy by tak mohlo dojít ke zlepšení situace v rodině. Téměř jsem však nemohl věřit ani tomu, že tato věc byla opět dalším nejmenovaným kolegou Služby kriminální policie a vyšetřování dle § 159a odst. 1. trestního řádu odložena, přičemž k tomuto vedly pouze opětovné výslechy účastníků, kteří využili svého práva dle § 100 odst. 2. trestního řádu, čímž je pro svědka oprávnění odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.

Bohužel s ohledem na výsledky předchozího vyšetřování to netrvalo dlouho a přišlo další oznámení tentokrát přímo paní Jarmily, která volala na linku 158. Její manžel měl opět fyzicky napadnout svoji sestru Marii. Tentokrát jí však způsobil vážnější tržná zranění spojená s lehkým otřesem mozku, která si vyžádala týdenní nemocniční hospitalizaci.

Případ jsem dostal opět přidělený k prověřování, kdy mě tak ani příliš nepřekvapilo sdělení paní Jarmily, že se nic nestalo a že si zranění způsobil Marie sama při pádu jak přelézala plot. Skutečnost byla sice taková, že se snažila přelézt plot, ale poté co se přes něj snažila utéci svému bratrovi, který ji bil a z plotu ji strhl, nicméně na přímou otázku položenou paní Jarmile proč tedy volala policii a proč původní sdělení výjezdové policejní hlídky bylo, že ji napadl manžel, nebyla schopná odpovědět a uvedla, že to nebyla pravda, že si to vymyslela.

S ohledem na předchozí zkušenosti a taky s ohledem na skutečnost, že v tomto případě nebyl žádný svědek, jsem již neměl chuť provádět další neúčelné šetření, nicméně již všechno bylo předtím provedeno a věc jsem oznámil příslušnému správnímu orgánu k projednání přestupku, kterého se měla dopustit paní Jarmila jako podezřelá vůči svému manželovi Hynkovi, tím, že ho nepravdivě obvinila z přestupku. Trochu paradoxní ukončení, ale jelikož se jednalo o přestupek mezi osobami blízkými, tedy návrhový přestupek a tento nebyl přirozeně podán, tak k žádnému projednání nedošlo a věc šla opět do „ztracena“.

V tomto případě jsem poznal velmi obtížnou prokazatelnost domácího násilí, neboť přestože jednání odpovídající danému trestnému činu bylo řádně prokázáno, bylo prokázáno pouze ve stádiu přípravného řízení a k potrestání pachatele nikdy nedošlo, který se tak dále může beztrestně dopouštět svého jednání a zřejmě si i nadále dopouští což dokazují opakující se případy.

Jednání ke kterému došlo naplňovalo ve všech znacích formální i materiální podmínku trestného činu, neprojevil se rovněž nedostatek pravomocí a rovněž trestní stíhání nebylo podmíněno souhlasem poškozeného, a přesto sem ve „finále“ nepodařilo trestný čin prokázat. I když bych v tomto případě možná částečnou vinu dával nejmenovaným kolegům Služby kriminální policie a vyšetřování je a v tomto případě byl hlavní problém ve dvou věcech, a to v možnosti osob odmítnout vypovídat, pokud by svojí výpovědí způsobili nebezpečí trestního stíhání osobě blízké a v důkazní hodnotě výpovědi těchto osob učiněné před policejním orgánem, neboť tato probíhá formou tzv. úředního záznamu, který nemá absolutně žádnou důkazní hodnotu a je pouze jakýmsi přípravným materiálem pro soud a může se stát i to, že kdyby osoba v průběhu přípravného řízení několikrát a opakovaně vypovídala určitou skutečnost, pak, pokud to u soudu nevypráví, nelze k takové výpovědi vůbec přihlížet.

b) Leoš Moravčík

Opět svým způsobem 41letý muž s těžkým osudem trpící trvalou vadou – hluchoněmostí a v podstatě již „propitá lidská troska“ závislá na alkoholu. Poněkud také zvláštní domácnost panelového bytu skládající se z bývalé manželky Lenky a dvou dětí Tomáše a Veroniky. Bývalá manželka a syn rovněž trpící hluchoněmostí, dcera naopak výjimečně nadaná a inteligentní mladá 15letá dáma. S Lenkou je přibližně rok rozvedený, avšak s finančních důvodů nedošlo k oddělení domácností.

Tato domácnost byla také řadu let policii známá svým průměrem přibližně jednoho oznámení paní Lenky proti manželovi Leošovi pro různé formy napadání. Postup byl vždy stejný, sepsalo se oznámení návrhového přestupku, toto se poslalo na příslušný správní orgán, paní Lenka jako navrhovatelka nepodala návrh na projednání, přestupek se odložil.

Osobně jsem se začal o věc blíže zajímat poté co mně byl přidělen jeden z těchto oznámených přestupků. Po zjištění četnosti opakujících se útoků a výpovědích nejprve rodinných příslušníků, kde to bylo zapotřebí tak prostřednictvím tlumočnicka, jsem ve věci zahájil trestní řízení pro podezření z trestného činu dle § 215a odst. 1. trestního zákona.

Oproti předchozímu případu jsem naopak neměl problémy s výpovědí Lenky jako poškozené podpořené výpovědí dcery Veroniky. Oproti předchozímu případu jsem však měl určité pochybnosti o tom kdo je skutečným viníkem těchto útoků, zda nejsou provokovány čistě Lenkou a zda jsou skutečně vážné, aby vyžadovaly trestní stíhání.

Proto, abych objektivně vyhodnotil celý případ jsem provedl vyčerpávající množství úkonů počínaje výsledky širokého okruhu rodinných příbuzných, sousedů, zajištěním podrobných lékařských zpráv, vyhodnocením soudního spisu týkajícího se rozvodového řízení, předešlého trestního stíhání Leoše pro podezření z týrání syna Tomáše, předešlých přestupkových spisů a množství dalších úkonů až jsem dospěl k závěru, že jsou zde důvody pro zahájení trestního stíhání Leoše pro daný trestný čin.

Věc jsem tedy v souladu s § 162 odst. 1. trestního řádu předal do vyšetřování k zahájení trestního stíhání Leoše Moravčíka. Za dostatečně výstižnou v tomto případě považuji průvodní předávací zprávu dvě stě tří stránkového spisu, proto tuto poskytuji v přepisu, pouze s pozměněnými identifikačními údaji, tak jak je výše uvedeno.

PŘEPIS PRŮVODNÍ ZPRÁVY – PŘEDÁNÍ VĚCI DO VYŠETŘOVÁNÍ :

PŘEDÁNÍ VĚCI

policejnímu orgánu příslušnému konat vyšetřování dle § 162 odst. 1. trestního řádu

Podezřelý : Leoš Moravčík, nar. X. X. 1964 v X, bytem X

Invalidní důchodce (plný invalidní důchodce bez dalšího příjmu)

Poškozená : Lenka MORAVČÍKOVÁ, rozená X, nar. X. X. 1966 v X, bytem X

Zaměstnaná jako uklízečka - nemocnice X (+částečný invalidní důchod)

Pro : Trestný čin *Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě* dle § 215a odst. 1. trestního zákona

Tohoto činu se podezřelý Leoš Moravčík dopustil tím, že soustavně již několik let až do současné doby zejména v podnapilém stavu hrubými vulgárními výrazy „nadával“ svojí, nyní již, bývalé manželce poškozené Lence Moravčíkové a zejména bitím pěstmi do různých částí těla ji fyzicky napadal, kdy toto jednání má postupně vzestupnou tendenci s proměnlivými výkyvy po absolvování protialkoholní léčby, kdy ve většině případů byla tomuto jednání odehrávajícímu se ve v bytě ve společné domácnosti v místě bydliště, přítomna i mladistvá dcera Veronika Moravčíková a občas i mladistvý syn Tomáš Moravčík, přičemž zneužívá zejména nevyřešených majetkových vztahů po rozvodu spočívajících ve společném bydlení.

Násilné agresivní jednání vůči své manželce (do 22. 6. 2004) bylo u podezřelého zjištěno již v období kolem roku 1989, poté co došlo k oddělení domácností společné s rodiči podezřelého, kdy začal ve větší míře požívat alkoholické nápoje a postupně docházelo k nárůstu intenzity tohoto jednání, spočívajícím zejména v bití pěstmi, fackách, tahání za vlasy, kopání a jiném bití, provázeném slovními urážkami a nadávkami, často před přítomnými nezletilými dětmi, proti kterým bylo někdy směřováno i samotné násilné jednání. V případě nezletilého syna Tomáše Moravčíka (nyní mladistvého věku) toto jednání vyvolalo z podnětu referátu sociálních věcí Okresního úřadu XX trestní stíhání podezřelého pro trestný čin dle § 215 odst. 1. trestního zákona, které bylo vedeno SKPV XX pod č.j. : XX, avšak v konečném důsledku nebyl tento trestný čin prokázán. Od roku 1997 až do současné doby je také evidována zdejší oddělením policie řada přestupků dle § 49 odst. 1. písm. c) zák.č. 200/1990 Sb., kterých se měl dopustit podezřelý napadáním poškozené v místě bydliště, avšak téměř všechny byly odloženy Správním orgánem dle § 66 odst. 3. písm. a) zák.č. 200/1990 Sb., kdy řada případů si vyžádala lékařské ošetření drobných zranění a rovněž při zákrocích policie použití donucovacích prostředků proti podezřelému z důvodu jeho agresivity s omezením osobní svobody.

Ve vztahu k podezření ze shora uvedeného trestného činu bylo toto násilné jednání podezřelého zjištěno i v období po 1. 6. 2004, kdy po rozvodovém řízení ukončeném v červenci 2004 došlo sice k částečnému útlumu omezeném pouze na „slovní napadání“, rovněž jako vlivem opětovné hospitalizace na protialkoholní léčebně v X od 13. 10. 2004 do 12. 1. 2005, avšak po návratu došlo postupně k opětovnému návratu k požívání větší míry alkoholických nápojů a obdobnému násilnému jednání, které započalo dne 10. 5. 2005 požadováním vydání finanční hotovosti na alkohol provázeném „nadávkami“ a ránou pěstí do brady, kdy poškozená nakonec podezřelému vydala finanční hotovost 100,- Kč a policii věc neoznamovala.

Dne dne 20. 5. 2005 kolem 23:15 hod přišel domů, poškozenou, která spala vzbudil a požadoval peníze na alkohol, kdy poté co mu je odmítla vydat ji vytáhl za vlasy z postele a silně ji udeřil pěstí do obličeje, čehož zanechal až poté co dcera přivolala policii. Následně po oznámení na policii druhý den v dopoledních hodinách opět poškozenou udeřil pěstí do obličeje, jako údajnou odplatu za přivolání policie. Následkem tohoto napadení poškozená utrpěla drobnou krvácející ranku na rtu, lékařské ošetření však nevyhledala.

Dne 1. 7. 2005 vyvolal v domácnosti další konflikt, kdy poškozenou udeřil otevřenou dlaní pravé ruky do zátylku, rukou ji odstrčil, tak že upadla zády na stěnu a toto provázela vulgárními „slovními nadávkami“.

V případě jak podezřelého, tak poškozené, se jedná osoby trpící trvalou vadou - hluchoněmostí, kdy se tak v případě udávaných nadávek a všeobecně užívaných hrubých vulgárních výrazů jedná o částečný slovní projev zejména se zapojením odpovídající gestikulace a užití znakového jazyka, ale plně odpovídají v českém jazyce používaným výrazům jako např. „kurva, piča, apod.“

Dle odborného vyjádření - lékařské zprávy jsou u podezřelého sledovány duševní poruchy a poruchy chování způsobené užíváním alkoholu odpovídající čtvrtému stupni syndromu závislosti, které se tak můžou projevat i neuvědomělým sociálně patologickým jednáním, avšak v případě abstinence nelze jeho jednání hodnotit jako jednání nesvéprávné osoby.

Tímto bylo zjištěno, že se podezřelý Leoš Moravčík v období po 1. 6. 2004 dopustil proti své od 22. 6. 2004 bývalé manželce poškozené Lence Moravčíkové, která s ním bydlí v bytě a sdílí s ním společnou domácnost, forem fyzického násilí v podobě bití, facek, kopanců, ran pěstí a jiných fyzických útoků, a forem psychického násilí v podobě nadávek, zastrasování a vydírání.

Šetřením policejního orgánu tak bylo zjištěno, že podezřelý zcela naplnil skutkovou podstatu shora uvedeného trestného činu, neboť týrá osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě.

Na základě shora uvedených skutečností Vám věc **p ř e d á v á m**, neboť jsou zde dány důvody pro zahájení trestního stíhání proti určité osobě dle § 160 odst. 1. trestního řádu a ve věci je nutno konat vyšetřování.

Navrhované důkazy : XXX

Další provedené úkony : XXX

Následně bylo zahájeno trestní stíhání, byla podána obžaloba a soud uznal pramocně Leoše Moravčík vinným ze spáchání daného trestného činu a odsoudil ho k podmíněnému trestu odnětí svobody. Bývalí manželé zůstali nadále ve společné domácnosti, i když na druhou stranu od té doby jsem o žádných problémech v této domácnosti neslyšel, alespoň nebylo nic ze strany Lenky oznámeno.

Mým úkolem v postavení policisty v tomto případě bylo objektivně a nestranně prověřit zda došlo ke spáchání trestného činu a v případě, že ano, pak zajistit důkazy proti pachateli. V tomto směru jsem svůj úkol bezpochyby splnil a mohl jsem být spokojený také s výsledkem, který představovalo soudní rozhodnutí o vině pachatele. Svým způsobem jsem se, ale také podepsal nad otevírající se propastí pro tohoto člověka od kterého se odvracela rodina a zůstal mu jenom alkohol, přičemž dle sdělení jeho rodičů počal mít sebevražedné myšlenky.

Přestože soud , respktive soudci jako lidé, jsou dostatečně kompetentní a nezávislí k tomu, aby posoudili vinu a rozhodli o trestu, myslím si, že v tomto případě se nezabývaly důležitou okolností na straně pachatele, kterou představovala závislost na alkoholu a myslím si, že bylo na místě zohlednit tuto skutečnost uložením ochranného léčení, neboť i když by to možná nepomohlo, zcela jistě by to neomohlo ani jedné straně uškodit.

Dílčí závěr

Právní výklad domácího násilí není jednoduchou záležitostí zejména s ohledem na různé formy a následky, které může toto jednání představovat. Nové ustanovení § 215a trestního zákona tak v tomto pohledu představuje normu zahrnující velmi široké možnosti objektivní stránky tohoto trestného činu, jejíž výklad se bude vytvářet ještě řadu let, přičemž rozhodující roli při stanovení hranice trestnosti bude mít určení stupně nebezpečnosti činu pro společnost.

S vytvoření tohoto nového ustanovení trestního práva hmotného a snahou o co nejširší aplikaci však narážíme na spoustu překážek v podobě ustanovení trestního práva procesního, neboť pokud chceme účinně aplikovat normu trestního práva hmotného musíme mít k tomu prostředek – nástroj v podobě trestního práva procesního. Tento nástroj má však spoustu nedostatků.

Tyto nedostatky představuje zejména „nulová“ důkazní hodnota výpovědí svědků učiněných před policejním orgánem a možnost osob blízkých odmítnout proti sobě vzájemně vypovídat. Tyto nedostatky způsobují komplikace při prokazování všech trestných činů, avšak při prokazování trestných činů jejichž skutkové podstaty naplňuje jednání spadající pod domácí násilí především, neboť zde jde většinou o osoby blízké a zde jsou většinou největší problémy získat od obětí pod vlivem psychologických vazeb k agresorovi svědectví proti němu.

Obdobné pochybnosti mám i ohledně schváleného a na nabytí účinnosti čekajícího tzv. „institutu vykázaní“, neboť přestože ho někteří vítají, myslím si, že způsobí velké komplikace zejména policistům, které bude navíc nadměrně zatěžovat, neboť tito se svými rozhodnutími ocitnou v „palbě“ kritiky všech stran.

Myslím si tak, že náš právní řád směřuje po roce 1989 od extrému do extrému. Tento extrém představují na jedné straně po roce 1989 normy zajišťující co nejvíce práv podezřelých a co nejvíce znesnadňující prokazování trestné činnosti, stejně jako rapidní omezování pravomocí policistů až na druhou stranu k tomu, že náraz vlivem „popularity“ určité trestné činnosti dáváme policistům neuvěřitelně významné pravomoci, ale zároveň velmi obtížné k aplikaci, zajištění vymahatelnosti a rovněž „náchylné“ k pochybení. Na druhou stranu se však možná díky domácímu násilí dočkáme toho, že si zákonodárci uvědomí, že postačí vyvážený právní řád, který bude poskytovat „rozumné“ pravomoci policistům, zejména přiměřené k tomu, aby bylo účinně bojováno s kriminalitou jakéhokoliv druhu.

4. Vlastní řešení a jeho obhajoba, význam státu a práva

4.1 Komplexní právní změny jako jediná cesta k dosažení skutečného řešení

Veškeré celosvětové zkušenosti, studie a statistiky dokazují, že domácí násilí, tak jak bylo v úvodu vymezeno je vážným celosvětovým problémem, který si společnost uvědomuje a chce ho řešit. Stejně tak si tento problém uvědomuje společnost v České republice. Za přinejmenším dostačující lze považovat jak informativní, tak materiální i jinou pomoc ze strany různých státních i nestátních organizací. Největší problém bych, ale viděl v této oblasti zejména v legislativě, a to nejen v České republice.

Současné zákony včetně nového ustanovení § 215a trestního zákona sice dostatečně postihují tuto oblast v případě závažnější fyzického násilí, druhou stranou je však potom prokazování, rychlost a efektivnost jejich uplatňování, neboť samotný trestní zákon nemůže postihnout dostatečně i psychické, sociální a ekonomické dopady.

Současná rozvinutá moderní společnost si sice tento problém plně uvědomuje, je snaha chránit oběti, pomáhat jim, ale na druhou stranu, tak jak v případě jiného trestního jednání, chrání i samotné pachatele. Je zde právní zásada presumpce nevinu, povinnost prokázat vinu, ne prokazovat nevinu pachatelem a množství dalších práv.

Samotné příklady nepoukazují jen na neschopnost státních orgánů, případně jejich neochotu nebo legislativní nedostatky, ale jsou to zejména oběti obávající se vyjít z pravdou na povrch, obrátit se o pomoc - nemlčet. Podle průzkumu provedeného Sociologickým ústavem Akademie věd České republiky, jen osm procent žen napadených svým partnerem incident hlásí. Rozhodující roli hrají psychologické důvody, přetrvávají vazby žen k agresorům, ženy si na rostoucí míru násilí zvykají. Důvodem je i paradoxní vazba, která vzniká, když partner střídá slušné a špatné zacházení, přičemž někteří muži mohou tuto metodu používat vědomě.

Zmiňované nedostatky bych mohl popsat na desítkách, možná stovkách případů ze své praxe, ale pro názornost uvedu pár modelových případků, které tuto problematiku vystihují :

1) *Žena přivolá policii na svého manžela, který ji má fyzicky napadat, nadávat jí a rozbíjet doma věci. Po příjezdu na místo jsou v bytě skutečně rozházené věci, manželka*

sděluje, že manžel přišel domů opilý, dal jí několik facek, zranění nemá, vulgárními nadávkami ji nadával a rozbil nějaké zařízení domu. Manžel je na místě, mírně ovlivněn alkoholem, ale před policejní hlídkou se žádného protiprávního jednání nedopouští, na výzvu podává buď kladné nebo záporné vysvětlení k věci. Majetek je společný, lze tak posuzovat pouze facky a vulgární nadávky jako přešupek.

Policista nemá žádné zákonné oprávnění „pachatele“ omezit na osobní svobodě, sepíše záznam a postiženou poučí o tom, že přešupek lze projednat pouze na návrh, který musí podat ve lhůtě u příslušného Správního orgánu. „Pachatel“ zůstává na místě s obětí.

2) Stejná situace jako v případě 1. Žena, ale volá po chvíli opět, po odjezdu dostala další facky, za to, že volala policii. Manžel se po příjezdu policejní hlídky na místo chová rovněž obdobným klidným způsobem. Policista v tomto případě na místě může trochu „polemicky“ využít oprávnění § 14 odst. 1. písm. d) z.č. 283/1991 Sb., které se sice běžně užívá, neboť se jedná o opakované jednání a rovněž vzniká důvodná obava, že bude v protiprávním jednání pokračovat a osobu zajistit.

Polemicky myšleno je to, že osoba byla přistižena při jednání, která má znaky přestupku, avšak ve skutečnosti při něm přistižena nebyla. Další navazující odst. 2. tohoto paragrafu je rovněž trochu polemický, neboť pomínou-li důvody zajištění, je policista povinen osobu ihned propustit. Těžko říci, kdy tyto důvody pomínou, nicméně dle dalšího odst. 3. tohoto paragrafu může zajištění trvat nejdéle 24 hodin a poté se může „pachatel“ opět vrátit na místo.

3) Žena přivolá policii na svého manžela, že ji fyzicky napadá. Po příjezdu na místo manžel před přítomnou policejní hlídkou adresuje několik vulgárních nadávek manželce a dá jí facku. V tomto případě je na místě ihned zasáhnout a využít oprávnění v § 14 odst. 1. písm. a) z.č. 283/1991 Sb., neboť osoba bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví jiných osob.

Rovněž, ale i zde po pomnutí důvodů zajištění musí být osoba propuštěna. Teoreticky by tedy poté co ihned zanechá svého jednání mělo být upuštěno od zákroku proti ní, nicméně souběžně je zde možné využít i písm. d) prvního odstavce tohoto paragrafu, neboť zároveň byla přistižena při jednání, které má znaky přestupku atd. a za stejných podmínek jako v bodě 2. osobu dále zajistit, tedy omezit na osobní svobodě po dobu maximálně 24 hodin.

Zmíněných 24 hodin lze brát, ale značně s rezervou, neboť pomínou-li důvody zajištění musí být osoba propuštěna a v praxi by asi nikdo neodůvodnil držení osoby po celou tuto dobu bez dalších pádných důvodů. Většinou se pouze převezve na policejní oddělení, vyslechne, maximálně je-li hodně opilý a agresivní, umístí se na PAZS.

4) Žena přivolá policii na svého manžela, že je vyhrožuje zabitím, bije ji a vulgárně ji nadává. Po příjezdu na místo je žena viditelně zraněná, má modřiny. Manžel je v klidu na místě, popírá, že by něco takého udělal.

V takovém případě je nejprve důležité rozlišit zda toto již naplňuje skutkovou podstatu trestného činu nebo pouze přestupku. Nasvědčují-li okolnosti tomu, že došlo ke spáchání trestného činu může v tomto případě policista k omezení osobní svobody „pachatele“ využít pouze ustanovení § 76 odst. 1. trestního řádu a osobu zadržet, což však může provést pouze tehdy je-li dán některý z důvodů vazby.

Polemicky by se daly v tomto případě vzít v úvahu nějaké vazební důvody, jako například důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, avšak do protikladu se dostává to, že podezřelý bude například zadržen pro vazební důvody, avšak do vazby vzat nemůže být, pokud by nebyly další okolnosti uvedené v § 68 odst. 3. trestního řádu, jako například to, že by pokračoval trestné činnosti, pro niž je stíhán.

Lze však případ zpracovat ve zkráceném přípravném řízení a podezřelého předat do 48 hodin s návrhem na potrestání soudu. Toto je však podmíněno kompletním zpracováním a doložením všech důkazních prostředků, což se většinou nedaří časově provést.

5) Obyvatelé domu (sousedé) telefonují, že v jednom bytě, kde bydlí manželé s malým dítětem, je slyšet křik a pláč. Policejní hlídka přijíždí na místo. V době příjezdu je na místě klid. Sousedé případně označí daný byt, sdělí, že slyšeli křik a pláč, žádné však srozumitelná slova.

V praxi se jinak většinou stává, že i když se někdo odhodlá zavolat policii, tak po příjezdu na místo s tím nechci mít nikdo nic společného, nikdo nechce svědčit. Nicméně na zvonění a klepání na dveře daného bytu, nikdo neotvírá, v bytě je klid.

V takovém případě, i když jsou zcela jednoznačně osoby v bytě, mohou policisté tak akorát z místa odkráčat a poté se pokoušet někoho předvolávat k podání vysvětlení, neboť násilně vniknout do bytu za využití oprávnění v § 21 odst. 1. z.č. 283/1991 Sb., případně § 83c odst. 1. trestního řádu, jejichž ustanovení se částečně překrývají, si nikdo netroufne. Opět je tam obava, která musí být důvodná, tedy něčím odůvodněna, což v tomto případě nepřidá v úvahu. Samotný policista tak stojí před velkým rizikem, kdy by se sám mohl dopustit trestného činu Porušování domovní svobody, na druhou stranu však v bytě může ležet třeba mrtvá žena.

6) Stejně oznámení jako v případě 1. U sousedů není zjištěno žádné přímé svědectví. Po zvonění na byt může otevřít muž, sdělí, že k ničemu u nich nedošlo, že se jen s manželkou nahlas bavili, manželka spí a dovnitř nikoho nepustí.

Za této situace opět policisté nemohou vejít dovnitř do bytu, nic zadokumentovat, prověřit a pouze opět dané osoby předvolat následně k podání vysvětlení.

7) Jen obdobně jako v případě 6 může policista na místě postupovat také v případě, že do bytu je policie vpuštěna, na místě je viditelně zranění manželka ještě se slzami v očích, manžel říká, že spadla, rozhodně ji nenapadl, což potvrzuje i ona a nechce se nijak vyjadřovat.

Okolnosti sice zcela jednoznačně nasvědčují tomu, že manželka byla fyzicky napadena manželem, avšak vysvětlení v tomto smyslu podávají na místě, k sepsání protokolu a tedy bližšímu vyjádření mohou být až předvolání, rozhodně k tomuto nemohou být na místě donuceni, čímž rovněž není dán žádný důvod - oprávnění k zákroku proti „pachateli“.

Výše uvedené příklady jsou pouze průřezem základních jednoduchých situací. Každý případ je sice individuální a potřebuje i takové posouzení, avšak možnosti policisty na místě se příliš neliší, neboť vázanost zákonem je dána striktně a přestože lze případy posuzovat individuálně všeobecná použitá právní norma na ně musí „sedět“. V případě přestupkového jednání se pak osoba po přivolání policie již většinou neodhodlá podat návrh u Správního orgánu a po uplynutí lhůty již tento nelze projednat. Dochází tak k situacím, že osoby, které volají policii v ohrožení jsou mnohdy na policisty „naštvané“, že s „pachatelem“ nic neudělají, ale neuvědomují si, že policista může jednat vždy jen v mezích zákona.

Souhlasím s tím, že domácí násilí je zapotřebí razantně řešit, ale rozhodně ne takovou jednoduchou novelou trestního zákona, ale musí se jednat o komplex novel jak trestního zákona, tak trestního řádu, občanského zákoníku, zákona o rodině, zákona o policii a jiných zákonů, aby ve svém komplexu tyto ustanovení na sebe navazovaly a umožňovaly tak zjištěné násilí co nejrychleji a efektivně řešit, chránily oběti, patřičně trestaly pachatele, ale zároveň bránily zneužívání a postihování nevinných.

Snahu v tomto směru sice představuje dnes již schválený takový malý komplex novel navazující na „institut vykázaní“, avšak tento jsem již výše podrobil kritice, kdy tyto změny nepovažuji z již uvedených důvodů za přínosné.

4.2 Vlastní modelový zásah do práva – vysvětlení významu a bariéry

Osobně se domnívám, že pro úspěšné řešení domácího násilí je nutné :

- specificky právně vymezit domácí násilí,
- chránit oběť ihned po zjištění odůvodněného podezření, že dochází k domácímu násilí,
- zabezpečit rychlé a účinné projednání případu,
- po dobu projednávání zamezit styku pachatele s obětí, tak, aby na ni nemohl působit,
- velmi rychlá předběžná opatření k rozdělení majetku, oddělení domácností, dětem,
- pro řešení této problematiky proškolení odborníky v řadách policie, státní zástupce, soudce, aby dokázaly profesionálně posuzovat individuální případy.

Tak, aby bylo skutečně tohoto úspěšného řešení dosaženo muselo by dojít, jak jsem uvedl ke komplexním změnám právního řádu. Zabezpečení takového stavu není nic složitého, což dokazuje můj komplex „modelových“ změn :

a) Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon :

§ 215a Domácí násilí

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě tím, že

- a) proti ní užije fyzické násilí, zejména bití, facky, kopance, škrcení, či jiný útok proti tělu důraznější a ohrožování zbraní,
- b) ji násilím nebo výhrůzkami, donutí k sexu či sexuálním praktikám, které odmítá,
- c) proti ní užije psychické násilí, zejména vyhrožování fyzickým násilím, zastrašování, vydírání, pokořování a ponižování, tak že vzbudí u této osoby důvodnou obavu o svůj život a zdraví nebo ji svede k sebevražedným úmyslům,
bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě tím, že

- a) ji soustavně a po delší dobu svým jednáním vystavuje sociální izolaci, ekonomicky ji omezuje nebo jiným zvlášť závažným způsobem brání ve vlastním rozhodování,
- b) se dopustí jednání, které vykazuje znaky přestupku dle § 49 zák.č. 200/1990 Sb., o přestupcích, byl-li za tento přestupek v posledních šesti měsících postižen,
bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

- (3) Odnětím na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
- a) spáchá-li čin uvedený v odst. 1. zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, nebo na osobě mladší patnácti let,
 - b) pokračuje v páčání činu uvedeném v odst. 1. soustavně po delší dobu nebo se ho dopustí opakovaně za přítomnosti osob mladších patnácti let,
 - c) byl-li za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán.

§ 57b Zákaz styku

(1) Soud může uložit trest zákazu styku až na pět let za trestný čin dle § 215a, vyžaduje-li to ochrana oběti tohoto trestného činu.

(2) Do doby výkonu trestu zákazu styku se nezapočítává doba výkonu trestu odnětí svobody.

(3) Trest zákazu styku spočívá v tom, že se odsouzený nesmí po dobu výkonu tohoto trestu zdržovat v určitém místě a bezprostřední blízkosti tohoto místa, stejně jako se přibližovat k určitým osobám.

b) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) :

§ 76a Zadržení osoby podezřelé

(1) Policejní orgán může i bez předchozího souhlasu státního zástupce zadržet osobu podezřelou ze spáchání trestného činu dle § 215a z.č. 140/1961 Sb., trestního zákona, i když dosud proti ní nebylo zahájeno trestní stíhání.

(2) O zadržení musí být bezprostředně, jakmile to okolnosti dovolí, vyrozuměn státní zástupce.

(3) Osoba zadržená podle tohoto ustanovení musí být nejpozději do 96 hodin od zadržení odevzdána soudu s návrhem na potrestání nebo vzetí do vazby. Důkazní materiály musí policejní orgán shromažďovat bezodkladně, tak, aby byla lhůta do odevzdání soudu co nejkratší, přičemž bude-li podezření rozptýleno nebo důvody zadržení z jiné příčiny odpadnou, musí být osoba bezodkladně propuštěna na svobodu.

(4) Při zadržení osoby dle tohoto ustanovení platí jinak ustanovení § 76 přiměřeně.

§ 83d Vstup do obydlí, jiných prostor a na pozemek

(1) Policejní orgán může vstoupit do obydlí jestliže oznámené nebo zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že v tomto došlo ke spáchání trestného činu.

(2) Není-li pochyb o tom, že uvnitř obydlí se zdržují osoby, které odmítají poskytnout součinnost k prověření okolností skutečností nasvědčujících tomu, že v tomto došlo ke spáchání trestného činu, je policejní orgán po předchozí opakované marné výzvě oprávněn překonat odpor nebo překážku vstupu do obydlí.

(3) Policejní orgán je oprávněn v obydlí setrvat pouze nezbytnou dobu, pokud zjistí, že došlo ke spáchání trestného činu, zejména ke zjištění všech přítomných osob v místě a zajištění důkazních prostředků.

§ 158 (Podání vysvětlení)

(6) Policejní orgán je oprávněn vyzvat osobu, aby se dostavila k podání vysvětlení ve stanovené době na určené místo; v řízení o zvlášť závažném trestném činu nebo v řízení o trestném činu v němž je konáno zkrácené přípravné řízení nebo není-li pochyb o jeho konání je osoba povinna výzvě vyhovět ihned. Jestliže se osoba, která byla řádně vyzvána k podání vysvětlení, bez dostatečné omluvy nedostaví, může být předvedena. Brání-li závažné důvody dostavení se, provede toto policejní orgán v rámci možností na místě, nebo stanoví nejbližší možnou dobu po pominutí závažných důvodů.

Zkrácené přípravné řízení :

Uplatňování vždy v případě trestného činu „domácího násilí“ s trestní sazbou do tří let. Podezřelá osoba by měla být po celou dobu zadržena až do prodloužené lhůty 96 hodin, nezbytné pro kompletní zadokumentování a zajištění důkazních prostředků tak, aby mohla být předána s návrhem na potrestání soudu, který v případě, že by ji shledal vinou a odsoudil ji k trestu odnětí svobody, by ji ihned umístil do výkonu trestu bez odkladného účinku, tak, aby bylo zamezeno stále jeho styku s obětí v zájmu zamezení působení na ni a také její ochrany.

Související opatření :

- dojde-li k trestnímu řízení pro podezření z domácího násilí měl by být ihned k případu přibrán speciálně proškolený sociální pracovník, který by jednak spolupracoval s policejním orgánem, zjistil poměry v rodině, připravil bezprostředně zprávu pro soud, a jednak by poskytl potřebnou pomoc oběti a dalším postiženým v rodině, zejména dětem došlo v této souvislosti s ohrožením jejich zdravého vývoje apod.,
- dojde-li k prokázání viny pachatele měl by rovněž soud v občanskoprávním řízení rozhodnout na žádost ve zkrácené lhůtě o rozvodu, majetkoprávním vypořádání a opatření k dětem, tak, aby nedošlo k návratu pachatele zpět k oběti a poškozeným, mělo by být tedy rozhodnuto ještě v době jeho výkonu trestu odnětí svobody,
- pro danou trestnou činnost by měli být speciálně proškoleni policisté, aby dokázali rozpoznat prvky domácího násilí a dokázali zejména na místě činu bezchybně postupovat, vhodné by bylo rovněž mít pro tuto problematiku vyhrazené státní zástupce - „specialisty“, stejně jako soudce.

4.3 Obhajoba modelových opatření – zasazení do konkrétních situací a jejich řešení s odůvodněním jednoduchosti a účinnosti skutečné pomoci oběti

Komplexem přijatých opatření – zákonných novelizací výše vyjádřených by zcela jednoznačně muselo dojít k razantnímu a efektivnímu potírání této kriminality, neboť domácí násilí by bylo přesně definováno, oběť by byla chráněna ihned od počátku tím, že by podezřelá osoba byla zadržena celou dobu, než bude předána soudu, policejní orgán by po tuto dobu urychleně zajistil důkazní prostředky, případ by byl rychle a účinně projednán ve zkráceném přípravném řízení, pachatel by byl v případě příkázání viny a rozsudku ihned poslán do výkonu trestu odnětí svobody a po tuto dobu by došlo k majetkoprávnímu vypořádání, rozvodu, opatřeními k dětem a pachatel by tak ztratil možnosti dále působit na oběť a postižené.

Možná protikladná stanoviska mohou být k tomu proč tak dlouho zadržovat podezřelého, ale toto zdůvodňuji tím, že se jedná o odpovídající lhůtu nezbytnou k zajištění všech důkazních prostředků - výslechy svědků, lékařské zprávy aj., kdy lhůta by byla minimalizována podle konkrétního případu a rozsahu prováděných úkonů na nezbytně nutnou dobu, přičemž v případě rozptýlení podezření by byl zadržený bezodkladně propuštěn. Bylo by zamezeno působení podezřelého na oběť a svědky, stejně jako by tak byla plně zabezpečena jejich ochrana. To, aby nikdo nebyl zadržován neoprávněně by dozoroval aktivně státní zástupce a o vině a trestu by rozhodl pouze soud na základě řádných důkazů.

Pro mé tvrzení předvádím jeden modelový příklad, kde jsem dosadil mé „úspěšné řešení“ :

Žena je po delší dobu terorizována svým manželem. Žijí ve společném bytě v panelovém domě společně se svými dvěma dětmi, nazvěme je Martin, který je v předškolním věku, navštěvuje Mateřskou školu a Jitka, která navštěvuje 5. třídu Základní školy. Terorizování spočívá zpočátku v prvcích šikanování - zákazy chodit na určitá místa, stýkat se s rodiči. Manžel rovněž často navštěvuje pohostinská zařízení, občas dojde domů opilý, budí ji v noci, nutí ji k přípravě jídla, padnou vulgární nadávky, nepřímou tomu přihlíží děti, křik slyší i sousedé, ale přehlížejí ho. Manželka toto utrpení snáší, je jí trapné se s tímto někomu svěřovat, natož to oznamovat úřadům nebo policii.

Jednoho dne tak přijde v noci manžel opět domů, posilněn alkoholem, budí manželku, chce, aby mu nachystala jídlo. Tato to odmítá, chce spát. Na to ji ušetří několik vulgárních nadávek,

několikrát ji udeří do tváře. Křik vzbudí Martina, který tomuto přihlíží, začne nahlas plakat. Hlasitý pláč dítěte probere i jednoho ze sousedů a svědomí mu káže zavolat policii, což také činí a anonymně volá na linku 158, kde vše sdělí a řekne místo, kde se to děje.

Na místo přijíždí policejní hlídka. Přijíždějícího vozidla si všimne i manžel a uklidňuje svoji agresivitu. Po příchodu k bytu je v něm relativní klid, avšak jsou slyšet kroky a hlasy, což svědčí jednoznačně o přítomnosti osoby v bytě. Na zvonění nikdo neotvírá. Policisté dávají hlasitou výzvu k otevření dveří, jinak, že budou násilně otevřeny. Manžel si uvědomuje, že příchodu nezabrání a respektuje výzvu, dveře otevírá.

Policisté vstupují dovnitř a ihned zjišťují situaci na místě - manželka má modřiny na obličeji, manžel je viditelně ovlivněn alkoholem, vzhůru je usazený Martin, Jitka leží rozrušená v posteli, v ložnici jsou shozeny na zemi nějaké věci. Předběžné dotázání co se stalo - manžel nic, manželka mlčí, Martínek přikyvuje na to, že tatínek bil maminku, Jitka se jen třese a není schopna slov. Policisté ihned profesionálně rozpoznají situaci na místě - domácí násilí.

Manžel je okamžitě zadržen a převezen na policejní oddělení. Kontaktován je sociální pracovník, který je přivolán na místo. Na místě je zpracováno ohledání místa činu, děti se nechávají pod dohledem sociálního pracovníka, je umožněno přivolání prarodičů k dětem a manželka je zatím převezena na policejní oddělení, kde se už po vhodném profesionálně navázaného kontaktu proškoleného policisty rozpovídá a uvádí všechna utrpení, které snáší od manžela, včetně popisu aktuálního incidentu.

Ve věci jsou zjištěny rozhodné skutečnosti pro to, že došlo ke spáchání daného trestného činu, na místě je konat zkrácené přípravné řízení. O stavu věci vyrozuměný státní zástupce dává souhlas se zadržením, je domluven výčet úkonů, jejich složitost a jejich provedení během následujícího dne, což situace dovoluje, tak, aby mohl být podezřelý postaven pozítří před soud. Manželka je poslána na lékařské ošetření, je zajištěna lékařská zpráva o povrchních oděrkách. Za přítomnosti sociálního pracovníka jsou vyslechnuty děti, které přinášejí své svědectví. Druhý den jsou vyslechnuti sousedi, rodinní příbuzní, zajištěny zprávy o dětech z Mateřské a Základní školy, které rovněž nasvědčují určitému vlivu na jejich stav.

Státní zástupce po nashromáždění všech důkazních prostředků dostává kompletně zpracovaný spisový materiál, zprávu o výsledku zkráceného přípravného řízení a dává návrh na potrestání. Následující den stojí podezřelý před soudem, je plně uznán vinným a poslán do výkonu trestu odnětí svobody spojeným s trestem zákazu přiblížení se k oběti a místu jejího bydliště.

Sociální pracovník je nadále ve styku s rodinou, zajišťuje pomoc k odstranění následků u dětí. Manželka se rozhoduje k rozvodu, že jich nechce s manželem být. Jelikož tento je odsouzen za daný trestný čin, soud toto projednává ve zkráceném řízení, rozvádí manželství, je provedeno majetkoprávní vypořádání, oddělení domácností a matce svěřeny do výchovy děti.

Nyní již bývalý manžel je podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, avšak po nějakou dobu má stále ještě platný zákaz přiblížení se k rodině, jehož porušením by se dopustil dalšího trestného činu „Maření výkonu úředního rozhodnutí“, stejně jako zrušení podmíněného propuštění a rodina je tak i nadále preventivně před ním chráněna.

Každá situace je jiná, vždy se může vyskytnout spousta dalších okolností, komplikací a nedovolím si tak tvrdit, že kdyby nyní dejme tomu vstoupily v platnost mé „změny“, že by se každá situace vyvíjela tak jednoduše. Smyslem této modelové situace bylo vystihnout pouze to, že je potřeba myslet při tvorbě jedné právní normy, jednak na její vymahatelnost a jednak i na další okolnosti, které souvisejí z případy, které postihuje. Toto lze opět jednoduše znázornit třeba na této situaci tím, jakým způsobem by se odvíjela, kdyby se odstranily některé mé „právní změny“, kdy by výsledek byl zcela jistě odlišný.

Závěr

Ve své práci jsem se snažil dostatečně obsáhle a zároveň výstižně vystihnout všechny specifika, které vykazuje domácí násilí, stejně jako rozebrat veškerá úskalí a možnosti k řešení tohoto problému, k čemuž jsem zejména v této části čerpal převážně z vlastních zkušeností.

„Popularita“ tohoto jevu mně si dávala možnosti nepřeberného čerpání různých informací, kdy pro mě bylo problémem se vůbec v takovém množství zorientovat, vybrat ty potřebné informace a dát je do uceleného celku. Zároveň jsem při tomto poznal, že co se teoretických výkladů týče, tyto jsou v podstatě ve všech zdrojích stejné a jak nestátní organizace, tak státní vzájemně od sebe čerpají, přičemž odkazy na spoustu cizích zdrojů poskytuje i knižní literatura.

V průběhu psaní mé práce došlo rovněž k zásadní novelizaci zákonů proti domácímu násilí. Schválení jsem sice příliš nevěřil, ale tuto dne 31. 3. 2006 prezident svým podpisem definitivně potvrdil. Tuto jsem tedy rovněž zahrnul do mé práce, aby odpovídala současnému stavu.

Vzhledem k tomu, že do budoucna dojde zcela jistě k řadě dalších právních úprav a budou stále objektivnější data o tomto jevu, stejně jako o přínosu provedených právních úprav, bude domácí násilí stále aktuálním tématem pro další práce reagující na tento vývoj.

Skutečností je, že domácí násilí je společností jednoznačně odsuzováno a je tedy na společnosti, aby si našla prostředky k odstranění tohoto jevu. Jak jsem zmínil úvodem, já tyto prostředky nalézám především v právu, které musí být dokonalé jak ve svém znění tak v zajištění jeho uplatňování. Tím myslím to, že každá jednotlivá právní norma je ve svých podskupinách součástí jednoho právní řádu, stejně jako zařazené domácí násilí, kdy na jednotlivé právní normy se nabalují další související právní normy, tyto se vzájemně propojují a překrývají, a proto nelze změnit nebo přidat část, aniž by se změnil celek ve svém souhrnu.

Závěrem se tak dostávám k vystižení obsahu mé práce, čímž je můj nezvratný názor, že domácí násilí jako obecně nežádoucí a společensky odsuzovaný jev, tedy ve své podstatě sociálně patologický jev, není pouze sociálně patologickým jevem domácího násilí, ale sociálně patologickým jevem násilí a to je součástí všech sociálně patologických jevů. Nezačne-li včas společnost tyto jevy řešit je možné, že za čas se postupně přestanou nazývat sociálně patologickými jevy, ale jevy zcela normálními a obecně žádoucími, čímž sice dojde k jejich odstranění, ale kam poté dospěje společnost ?

Resumé (CZ)

Domácí násilí představuje rozsáhlé formy obecně nežádoucího jednání se společnými znaky, kterými je zejména určité společné prostředí (obydlí), určitý vztah mezi účastníky tohoto jednání, kteří se navzájem znají (např. manželka jako oběť a manžel jako násilník) a soukromí tohoto jednání, přičemž v drtivé většině případů tohoto jednání jsou tímto nejvíce postiženy ženy, tedy ženy jako oběť v jakékoliv formě vztahu.

V mé práci se zabývám vymezením sociálního i biologického smyslu tohoto jevu, vymezením společenské nebezpečnosti, stejně jako prostředky k odstranění tohoto jevu. Jde o souhrn všech okolností tvořících, provázejících a odstraňujících tento jev.

První kapitola slouží k objasnění základních pojmů, co vůbec představuje pojem samotné „násilí“, jeho původy a příčiny, jak je následně poté ve svém spojení odborně definováno „domácí násilí“, jaké znaky vykazuje a jaké subjekty představuje, rovněž s vystižením nejtypičtějšího subjektu, ženy jako oběti.

Druhá kapitola obsahuje historický pohled na vývoj domácího násilí a postoje společnosti vůči tomuto jevu. Tyto postoje jsou pak přeneseny do rozdílů společenských skupin současného světa a jsou uvedeny některé příklady. V návaznosti na světovou situaci je uveden stav v České republice, zmíněny jsou rovněž významné neziskové organizace a jejich pomoc ženám, jako obětem domácího násilí.

Poslední dvě kapitoly pojednávají o domácím násilím zejména na úrovni právní, kdy ve třetí kapitole uvádím současný a očekávaný stav, který podrobuji kritice a ve čtvrté tuto kritiku odůvodňuji v názorných příkladech, které vyúsťují v můj vlastní modelový zásah do práva nabízející příkladné řešení problému tohoto jevu.

Závěrem vystihuji obsah mé práce, čímž je můj nezvratný názor, že domácí násilí jako obecně nežádoucí a společensky odsuzovaný jev, tedy ve své podstatě sociálně patologický jev, není pouze sociálně patologickým jevem domácího násilí, ale sociálně patologickým jevem násilí a to je součástí všech sociálně patologických jevů, kdy je tak nutné účinně řešit všechny tyto jevy v souhrnu, přičemž jediné řešení vidím v právu, které musí být dokonalé jak ve svém znění tak v zajištění jeho uplatňování.

Anotace

Kocourek Aleš. Domácí násilí páchané na ženách (Bakalářská práce). Brno : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Institut mezioborových studií Brno, 2006, 57 s.

Práce se věnuje domácímu násilí jako sociálně patologickému jevu, který nejvíce postihuje ženy, jako typické oběti v moci muže, jako násilníka. Mým cílem je potvrdit význam práva při řešení problému tohoto jevu, které musí být dokonalé jak ve svém znění, tak v jeho uplatňování, přičemž tento jev musí řešit v souhrnu společně s ostatními sociálně patologickými jevy. Svě tvrzení obhajují vlastními modelovými právními novelizacemi s aplikací v různých případech, které opírám o své mnohaleté profesní zkušenosti.

Klíčová slova :

Agrese, agresivita, agresor, brutalita, domácí násilí, násilí, násilník, oběť, policie, právo, přestupek, rodina, trestní řízení, trestný čin, týrání, vykázaní, žena.

Annotation

The project deals with home violence which is a socially-pathological phenomenon afflicting mostly women as typical victims under kontrol of a man – ruffian. My aim is to confirm the law's significance when the problem is being solved. The law must be faultless in both, its wording and its exercise. It must handle the problem together with other socially-pathological phenomena. I defend the claim using my own model law novelizations, these being applied to various examples based on my long-standing professional experience.

Keywords :

Aggression, aggressivity, aggressor, brutality, home violence, violence, ruffian, victim, the police, law, offence, family, prosecution, malefaction, maltreatment, deportation, woman.

Seznam použité literatury a prameny

1. Seznam použitých právních předpisů

1. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších změn a doplňků.
2. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších změn a doplňků.
3. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších změn a doplňků.
4. Zákon č. 100/1988 Sb., o sociální zabezpečení, ve znění pozdějších změn a doplňků.
5. Zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších změn a doplňků.
6. Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších změn a doplňků.
7. Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších změn a doplňků.
8. Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

2. Seznam použité literatury

9. ČULÍK J. *Domácí násilí : jak se tento problém snaží řešit v Británii*. Britské listy, 18. 8. 2002, ISSN : 1213-1792.
10. DERRIDA J. *Násilí a metafyzika*. 1. vyd. Praha : Filosofia, 2002, 276 s., ISBN 80-7007-166-4.
11. DOBROVOLNÁ T. *Týraní, nemlčte !* Květy, 2001, č. 41.
12. EISLEROVÁ R. *Číše a meč, agrese a láska*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1995, 329 s., ISBN : 80-7106-095-X.
13. GJURIČOVÁ Š., KOCOURKOVÁ J., KOUTEK J. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2000, 101 s., ISBN 80-7021-416-3.
14. GÖDTEL R. *Sexualita a násilí*. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1994, 192 s., ISBN 80-202-0512-8.

15. HIRIGOYEN M. F. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. 1. vyd. Praha : Academia, 2002, 229 s., ISBN 80-200-0994-9.
16. HOLUB P. *Domácí násilí nikdy neskončí samo od sebe*. Hospodářské noviny, 17. 7. 2003.
17. KENTOVÁ M. *Jak si manžela udržet*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1993, 158 s., ISBN : 80-7116-664-2.
18. KŘIVOHLAVÝ J. *Konflikty mezi lidmi*. 1. vyd. Praha : Avicenum, 1973, 304 s., ISBN : 08-080-73.
19. MACKOVÁ M. *Případ z Přerova : Policie o všem věděla, ale nezasáhla*. Hospodářské noviny, 11. 12. 2003.
20. NEVORÁNEK J., ŘEHOŘ A. *Metodické pokyny pro zpracování bakalářské práce*. 1. vyd. Brno : Institut mezioborových studií, 2004, 26 s.
21. ŘEHOŘ A. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské práce* 1. vyd. Brno : Institut mezioborových studií, 2006, 45 s.

3. Seznam použitých internetových zdrojů

22. <http://info.pravdaoislamu.cz/index.php/2006/02/24/bit-zen-v-islam/>
23. <http://www.bkb.cz/>
24. <http://www.donalinka.cz/index.php>
25. <http://www.rosa-os.cz/wwwold/main.htm>
26. <http://www.centrumelektra.cz/>
27. <http://www.profem.cz/index.php?clanek=64>
28. <http://www.llp.cz/cz/index.php?cat=liga&art=liga>
29. <http://www.llp.cz/cz/index.php?cat=zeny>

Seznam příloh

1. Příloha č. 1. - Leták pro osoby ohrožené domácím násilím.
Zdroj : <http://www.donalinka.cz/files/uploaded/UserFiles/>
2. Příloha č. 2. – ROSA. *Ženy a jejich děti – oběti domácího násilí.*
Zdroj : <http://www.rosa-os.cz/index.php?id=23>
3. Příloha č. 3. – PIETRUCHOVÁ IGA. *Za domácí násilí viní církve sex.*
Zdroj : <http://pietruchova.szm.sk/indextext.htm>
4. Příloha č. 4. – AMNESTY INTERNATIONAL. *Násilí na ženách ? Evropa říká ne.*
Zdroj : <http://www.amnesty.cz/svaw/clanky/EUrikaNE.htm>
5. Příloha č. 5. – AMNESTY INTERNATIONAL. *Zastavte násilí na ženách v Kolumbii.*
Zdroj : <http://www.amnesty.cz/svaw/zeme/kolumbie.htm>
6. Příloha č. 6. – MFDNES. *Proč se Buzková nechala zmlátit ?*
Zdroj : <http://www.zena-in.cz/plaintext.asp?id=20692>
7. Příloha č. 7. – MFDNES. *Oběti násilí : ženy, staří a děti.*
Zdroj : <http://mfdnes.newtonit.cz/tisk.asp?cache=438651>
8. Příloha č. 8. – ŽENA .CZ. *Surové týrání a zavřené oči soudů.*
Zdroj : <http://zena.centrum.cz/volny-cas/clanek.phtml?id=5010>

Použité fotografie a ilustrace – zdroj : http://www.profimedia.cz/search_creative.php